

MŪSŲ

LIETUVOS AKLŪJŲ IR SILPNAREGIŲ
SAJUNGOS MĖNESINIS ŽURNALAS

žodis

2017 1 (697)

Leidžiamas nuo 1959 m. sausio mėn.

TURINYS

1	V.GENDVILAS	SĖKMĖS MUMS VISIEMS
2		LASS CENTRO TARYBOJE
3	G.STOŠKUS	NAUJI DYDŽIAI
4	M.VIDUGIRIS	VIS DAR POSŪNIO VIETOJE
6	A.VALENTA	APLINK VILNIŲ IR TOLIAU
8	H.STUKAS	SVEIKTI PADEDANČIOS RANKOS
10	I.BARADINSKIENĖ	FATALIŠKAS AKLUMAS IR NUSKENDUSI BRANGENYBIŲ DĖŽUTĖ
12	S.BABONAS	TEMYROS NAMAI
14	A.GENDVILIENĖ	BRILIO RAŠTO MAŠINĖLĖS AMERIKOJE
17	A.JONKUTĖ	POZITYVUMO IR PASITIKĖJIMO SAVIMI PUOSELĖJIMAS
18		LIEČIAMŪJŲ KNYGŲ KONKURSAS
19	R.KIUBERIENĖ R.TAROSAITĖ- MINKEVIČIENĖ	PO LIETUVĄ SU BEATRIČE
20	V.DARGUŽYTĖ	„ŠUO - GERIAUSIAS NEREGIO DRAUGAS“
21	H.STUKAS	BESIDALIJANTI DAINOMIS
23		TRUMPAI
24		TIFLOHUMORAS
III virš.	G.REČIŪNIENĖ	SKALBIMO ATMINTINĖ
IV virš.	V.GUDONIS	J. ČERMAK. VESTUVĖS JUODKALNIJOJE

Vyr. redaktorius
VYTAUTAS GENDVILAS –
8-5 2163-863

Redakcinė kolegija:
R.BALČIKONIENĖ,
V.DUMBLIAUSKIENĖ,
G.PADRIBONIENĖ,
P.PLIUŠKA,
G.SIDEREVIČIENĖ,
A.VALENTA (pavaduotojas),
V.GENDVILAS (pirmininkas).

Telefonai:
Atsakingoji sekretorė
I.BARADINSKIENĖ
A.VALENTA – 8-5 216-34-09
A.MAČIONIENĖ – 8-5 2163-863
Elektroninis paštas: mz@lass.lt
Puslapis Internete:
<http://www.musuzodis.lt>

Redakcijos adresas:
Naugarduko 91, 03160 Vilnius.
Duota rinkti 2017 01 18. SL 222
Pasirašyta spausdinti 2017 01 19.
Formatas 62x92. Popierius ofsetinis
Nr. 1. Ofsetinė spauda. 3,5 sp.l., 0,5
spalv. atsp., 4 l. l. Tiražas 550.
Kaina 0,59 Eur. Rinko ir maketavo
VšĮ „Brailio spauda“. Maketuotojas
Sergejus Mechas. Spausdino akcinė
bendrovė „Spauda“. Laisvės pr. 60,
05120 Vilnius, www.spauda.com.

MŪSŲ ŽODIS is published each
month by the Lithuanian Association
of the Blind and Visually Handi-
capped in Lithuania. Chief editor:
Vytautas Gendvilas. Address of the
editorial office: Naugarduko 91,
03160 Vilnius. Lithuania. Printed by
SPAUDA Press, Laisvės 60, 05120
Vilnius, Lithuania, www.spauda.com.

© „MŪSŲ ŽODIS“, 2017, 1

SĖKMĖS MUMS VISIEMS

2016 metai baigėsi. Negalėjo nesibaigti, nors ir pakankamai neblogi buvo. Aklųjų ir silpnaregių istorijoje jie liks kaip parolimpinio aukso metai. Pagaliau turime auksinę parolimpinę golbolo rinktinę, pagaliau. Šventėme Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjungos 90-metį. Su didesniais ar mažesniais džiaugsmiais, su vienokiais ar kitokiais netekimais išgyvenome dar vienus metus. Kokie tie metai bebuvę, bet pakėlėme putojančio vyno taurę ir užbrėžėme brūkšnį. Pradėjome rašyti 2017-ųjų pirmuosius puslapius. Lai juose įrašai būna gražūs, nuotaikingi, įamžinantys naujus laimėjimus, naujas pergales.

Žurnalą „Mūsų žodis“ leidžiančiai viešajai įstaigai „Brailio spauda“ praėję metai, galima sakyti, buvo sėkmingi. Nors išgyvenimo galimybės vis sudėtingėjančiomis informacinių srautų gausėjimo ir finansinių šaltinių seklėjimo sąlygomis darėsi vis sudėtingesnės, tačiau pasižadėjimą įvykdėme - išleidome dvylika žurnalo numerių. Norint juos išklaudyti vienos paros neužtektų. Visus sudėjus į vieną, būtų per 300 puslapių knyga reginčiųjų raštu. Tai dar vienas darbų ir minčių tomas Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjungos istorijoje. Taip jau yra: istorija lieka tokia, kokią įamžiname leidiniuose, knygoje, įrašuose, vaizduose.

Praėję metai išlaikė tradiciją: akliesiems ir silpnaregiams brailio raštu pateikėme Vyriausiosios rinkimų komisijos paruoštą informacinį leidinį apie rinkimus į Lietuvos Respublikos Seimą. Šią informaciją gavo visi „Mūsų žodžio“ brailio raštu skaitytojai.

Leidome ir knygas brailio raštu. Jų išleista dvi dešimtys. Šį sumanymą tradiciškai rėmė Lietuvos Respublikos kultūros taryba. Knygų neregiamams leidybą rėms ji ir 2017 metais. Talkino me konsultacijomis ir konkrečiais darbais brailio raštą integruojant ir į viešąsias erdves. Geri pavyzdžiai patrauklūs ir kitiems. Prieš kurį laiką akliesiems ir silpnaregiams draugiškesnė tapo Palangos autobusų stotis. Dabar jai į drauges taikosi ir rekonstruota Kauno autobusų stotis. Praėjusiais metais sostinėje vienas prekybos centras savo aplinką pritaikė neregiamams taip, kaip mokėjo. Žiūrėk, jo pėdomis pasuko ir kitas. Gal ne iš karto, gal ne taip, bet mažyčiais žingsneliais reikalai eina pirmyn. Žiūrėk, o gal ir įsibėgės.

Tokioms ir panašioms istorijoms, tikiuosi, vietos atsiras „Mūsų žodyje“ ir šiais metais. Koks bus gyvenimas, taip ir rašysime. Daug temų padiktuos ir naujoji šalies valdžia. Rinkimų nugalėtojai kupini noro mūsų gyvenimą padaryti geresnį. Kai tik keitimas, taip tema, straipsnis. Čia ir įvairiausios išmokos, ir naujasis socialinis modelis, socialinių įmonių įstatymas, ir daug dalykų, kurių dar net nežinome. Politikai sugalvos, o mums reiks gyventi. Šioje vietoje kažkodėl prisiminiau 2016 metų antinobelio medicinos premijos laureatus. Šį išradėjus, mokslininkus pašiepiantį apdovanojimą vokiečiai pelnė už tai, kad išsiaiškino tokį dalyką: jei kas žmogui niežti kūno kairėje, tai žiūrint į atvaizdą veidrodyje ir kasantis priešingoje pusėje, kur neniežti, niežulys kairėje praeina. Mums gal ir tiktų, tik kad tame veidrodyje nelabai ką matome, bet kasytis reikia.

Šalyje vyks ir kitas, nepolitinis gyvenimas. Jo nepamiršime. Rašysime apie tai, kaip gyvena aklieji, silpnaregiai ir jų bičiuliai - ne tik mūsų šalyje, bet ir užsienyje.

Rašyti galite ir Jūs, mieli skaitytojai. Rašykite apie savo laimėjimus, nesėkmes. Klauskite. Gal mums pavyks atsakyti į Jūsų klausimus. Rašyti galima naudojantis kompiuteriu, šratinuku ar brailio rašto mašinėle. Gyvename visuotiniame vaizdų pasaulyje, todėl prie rašinio būtų gerai ir nuotrauką gauti. Prie rašinio turėtumėte nurodyti telefono numerį ar elektroninio pašto adresą. Tai palengvintų bendravimą su Jumis. Iš žodžio vertę jaučiančių laukiame kūrybos - eilių, prozos.

Dar norėčiau padėkoti visiems tiems, kurie mus užsiprenumeravote. Ačiū Jums, kad neiškeitėte mūsų į kitus informacijos šaltinius, kad būsite dar metus drauge. Taip pat noriu padėkoti ir visiems tiems žmonėms, kurie talkinote žurnalui savanoriškai: vežėte „Mūsų žodį“ į savo miestus, dalijote žurnalą norintiems skaityti. Ačiū visiems, vienaip ar kitaip prisidėjusiems. Tikimės Jūsų pagalbos ir šiais metais.

Sveikinu su atėjusiais Naujaisiais metais, su naujais iššūkiais, su naujomis pergalėmis. Sėkmės mums visiems!

Vytautas GENDVILAS

Gruodžio 14 d. Vilniuje, LASS respublikiniame centre, įvyko paskutinis 2016 metų LASS centro tarybos posėdis. Jame dalyvavo 13 iš 14 LASS centro tarybos narių, LASS revizijos komisijos pirmininkė Gemutė Padribonienė ir kviesiniai asmenys.

Pateikta informacija apie 2016 metų trečio ketvirčio bei 2016 m. trijų ketvirčių LASS įstaigų ir įmonių ūkinės-finansinės veiklos rezultatus. Išsamiau aptarsime trijų ketvirčių veiklos rezultatus.

LASS gamybos įmonių veiklos rezultatai, lyginant su pirmaisiais trimis 2015 m. ketvirčiais, pagerėjo. 5,1 proc. padidėjo pagamintos produkcijos bei atliktų darbų pardavimų pajamos - jos sudaro 95,5 proc. visų pajamų. Šių pajamų gausėjimą lėmė jų padidėjimas UAB „Regse-da“ (219,3 tūkst. Eur arba 8,8 proc.) ir VŠĮ „Aksida“ (65 tūkst. Eur arba 13,1 proc.). O UAB „Liregus“ jos sumažėjo 10,8 tūkst. Eur arba 0,5 proc., o VŠĮ „Kregis“ - 9,4 tūkst. Eur arba 33,8 proc. Per tris finansinių metų ketvirčius trijų LASS įmonių veikla buvo pelninga, o VŠĮ „Kregis“ patyrė nuostolį. Palyginti su atitinkamu 2015 m. laikotarpiu, subsidijos darbo užmokesčiui ir VSD įmokoms kompensuoti padidėjo 209,9 tūkst. Eur arba 22,5 proc. (jos didėjo visose keturiuose LASS įmonėse).

LASS įstaigos per tris 2016 m. ketvirčius gavo 924,8 tūkst. Eur patalpų nuomos pajamų, iš kurių net 76,4 proc. sudaro VŠĮ LASS respublikinio centro ir likviduojamos VŠĮ „PBC“ pajamos, 11,4 proc. - VŠĮ Kauno ir Marijampolės regionų aklujų centro pajamos, 6,8 proc. - VŠĮ Vilniaus ir Alytaus regionų aklujų centro pajamos, 5,4 proc. - kitų 5 įstaigų pajamos. Palyginti su analogišku 2015 m. laikotarpiu, LASS įstaigų patalpų nuomos pajamos padidėjo 11,3 proc. Tiesa, didėjimas stebimas ne visose įstaigose - patalpų nuomos pajamos sumažėjo VŠĮ Šiaulių ir Tauragės regionų aklujų centre (2,8 tūkst. Eur arba 47,8 proc.), VŠĮ Kauno aklujų ir silpnaregių centre (1,1 tūkst. Eur arba 27,5 proc.) bei VŠĮ Panevėžio ir Utenos regionų aklujų centre (1,1 tūkst. Eur arba 4 proc.).

Priimtas sprendimas dėl atskaitymų į LASS fondus socialinėms programoms vykdyti ir juose sutelktų lėšų naudojimo tvarkos. Esminių pokyčių, lyginant su praėjusiais metais, nėra. Fondai formuojami iš LASS kontroliuojamų juridinių

asmenų, kurių balansuose yra nekilnojamasis turtas, pajamų, gautų už patalpų nuomą. Veikia penki regioniniai fondai (į juos 15 proc. pajamų, gautų už patalpų nuomą, perveda regionų teritorijose veikiančios LASS įstaigos ir įmonės) bei respublikinis fondas, kurį formuoja VŠĮ LASS respublikinis centras - jis skiria fondui 20 proc. nuo pajamų, gautų už patalpų nuomą praėjusiais metais. Sprendimą dėl fondams pateiktų projektų finansavimo priima regioninės tarybos (penki regioniniai fondai) ir LASS centro taryba (respublikinis fondas). Paraiškos centro tarybai teikiamos iki einamųjų metų kovo 31 d.

Patvirtinta ir 2017 m. LASS filialų veiklos rėmimo tvarka. Čia taip pat nėra esminių pokyčių - filialams remti skiriama 50 tūkst. Eur iš LASS respublikinio fondo lėšų, kiekvienam regionui - po 10 tūkst. Eur.

LASS centro tarybos nariai, atsižvelgdami į tauragiškių pageidavimus, praplėtė šio filialo teritoriją. Filialo pavadinimas pakeistas - dabar tai LASS Tauragės rajono ir Pagėgių filialas, atitinkamai prasiplėtė ir filialo veiklos teritorija. LASS Varėnos rajono ir Druskininkų miesto filialas skilo į du: taryba patvirtino LASS Varėnos rajono filialo nuostatus ir LASS Druskininkų miesto filialo nuostatus. Šiuos nuostatus patvirtinus notarams, LASS turės ne 48, o 49 filialus. Nuspręsta likviduoti VŠĮ Biržų aklujų ir silpnaregių dienos centrą, kuriame jau keliolika metų nevykdoma veikla. Tai neturės jokios įtakos LASS Biržų rajono filialo veiklai.

Pasibaigė LASS nario Edvardo Žakario kadencija LR Seime - nuo 2017 m. sausio 2 dienos Žakaris gražinamas į buvusias pareigas (prieš tapdamas Seimo nariu, E. Žakaris vadovavo LASS Šiaulių įmonei). Nuo 2016 m. gruodžio 30 dienos, pasibaigus terminuotai darbo sutarčiai, iš VŠĮ „Aksida“ direktoriaus pareigų atleistas Romas Bramanas.

LASS centro tarybos nariai pritarė UAB „Liregus“ prašymui skirti lėšų poilsiavietės „Zelva“ (Elektrėnų sav.) mediniams nameliams ir jų inventoriui atnaujinti.

Posėdyje priimti sprendimai dėl LASS Marijampolės savivaldybės filiale naujai išrinkto pirmininko Tautvydo Kiškio ir dėl LASS Kauno rajono filiale naujai išrinkto pirmininko Kęstučio Pribišausko patvirtinimo. Naujai išrinktiems filialų vadovams linkime sėkmingo darbo!

Dažnai naujų metų proga LR Vyriausybė nu-
stato ar indeksuoja tam tikrus dydžius, nuo ku-
rių priklauso įvairios socialinės išmokos ar mo-
kami mokesčiai. Ne išimtis - ir šie metai. Nuo
sausio 1 d. įsigaliojo keli nauji dydžiai apskai-
čiuojant neįgaliesiems mokamas socialinio
draudimo netekto darbingumo (invalidumo)
pensijas bei kai kurias kitas išmokas, taip pat iš-
jų darbo užmokesčio ar kitų pajamų išskaičiuo-
jant gyventojų pajamų mokesťį.

8 Eur padidinta valstybinė socialinio draudimo bazinė pensija

2016 m. gruodžio 28 d. LR Vyriausybės nu-
tarimu Nr. 1275 valstybinės socialinio draudimo
bazinės pensijos dydis padidintas nuo 112 iki
120 Eur. Jau vien dėl to visą būtinaįj socialinio
draudimo stažą turintiems socialinio draudimo
pensijų gavėjams pagrindinė pensijos dalis di-
dėja: neįgaliesiems, kuriems nustatytas ne di-
desnis kaip 25 proc. darbingumo lygis, - 12 Eur;
neįgaliesiems, kuriems nustatytas 30-40 proc.
darbingumo lygis, ir senatvės pensininkams -
8,8 Eur; neįgaliesiems, kuriems nustatytas 45-
55 proc. darbingumo lygis, - 4,4 Eur.

Be to, nuo 3,36 iki 3,60 Eur didėja ir valstybi-
nių socialinio draudimo pensijų priedai už kiek-
vienus 30 metų stažą viršijančius stažo metus.

31 Eur didinamas einamųjų draudžiamųjų pajamų dydis

Šiuo LR Vyriausybės nutarimu nustatomas ir

einamųjų 2017 metų draudžiamųjų pajamų dy-
dis - 476 Eur. Einamųjų 2016 metų draudžiamųjų
pajamų dydis buvo 445 Eur. Šis dydis yra reikš-
mingas apskaičiuojant valstybinių socialinio
draudimo pensijų papildomas dalis, kurių dy-
dis priklauso nuo asmens sukaupto socialinio
draudimo stažo ir gautų draudžiamųjų pajamų.

Dėl valstybinio socialinio draudimo bazinės
pensijos bei einamųjų draudžiamųjų pajamų
padidinimo prognozuojama, kad vidutiniškai
žmogui, turinčiam būtinaįj socialinio draudimo
stažą, pensija padidės apie 20 Eur, tačiau kiek-
vienam didės individualiai.

Šiuo LR Vyriausybės nutarimu maksimali ne-
perskaičiuota pensija didinama nuo 245 Eur iki
263 Eur.

Kokios dar išmokos didėja, o kokios - ne?

Padidinus valstybinio socialinio draudimo
bazinę pensiją, padidėja ir kitos išmokos, kurių
dydis matuojamas valstybinio socialinio drau-
dimo bazinėmis pensijomis.

Neįgaliesiems, dalyvaujantiems profesinės
reabilitacijos programose, kurie neturi teisės
gauti socialinio draudimo profesinės reabilita-
cijos išmokos ir gauna tik teritorinės darbo bir-
žos mokamą profesinės reabilitacijos pašalpą,
nustatyta, kad ši pašalpa didėja nuo 224 iki 240
Eur per mėnesį.

4 Eur - nuo 56 iki 60 Eur - didėja ir viena iš
neįgaliesiems studentams skirtų finansinės pagal-
bos priemonių. Tai išmoka specialiesiems po-
reikiams tenkinti. Neįgaliesiems studentams mo-
kamų kitų rūšių finansinių pagalbos priemonių
dydžiai nesikeičia, nes jie priklauso ne nuo vals-
tybinio socialinio draudimo bazinės pensijos, o
nuo valstybės remiamų pajamų dydžio, kuris kol
kas nėra didinamas ir yra 102 Eur.

Deja, pirmą kartą Lietuvos istorijoje dėl vals-
tybinės socialinio draudimo bazinės pensijos
padidinimo nedidėja šalpos pensijos ir nuolat-
inės priežiūros (pagalbos) bei nuolatinės slau-
gos išlaidų tikslinės kompensacijos. Taip nutin-
ka dėl to, kad nuo š. m. sausio 1 d. įsigaliojo
nauji Šalpos pensijų ir Tikslinių kompensacijų
įstatymai, kurie šalpos pensijų ir tikslinių kom-
pensacijų dydžius matuoja jau ne valstybinė-

mis socialinio draudimo bazinėmis pensijomis kaip buvo iki šiol, o tuo tikslu įvedė naujus dydžius - šalpos pensijų bazę ir tikslinių kompensacijų bazę. Deja, abiejų šių bazių Vyriausybė nepadidino, jos ir toliau lieka 112 Eur. Išsamiau apie šalpos pensijas ir tikslines kompensacijas skaitykite 2016 m. „Mūsų žodyje“ Nr. 8.

Yra ir daugiau dydžių, kurie nuo 2017 m. nedidinami:

valstybinės socialinio draudimo našlių pensijos bazinis dydis - 21 Eur, valstybės remiamų pajamų dydis - 102 Eur,

minimali mėnesio alga - 380 Eur, minimalus valandinis atlygis - 2,13 Eur, bazinė socialinė išmoka - 38 Eur,

valstybinių pensijų bazės dydis - 58 Eur.

Mažinamas gyventojų pajamų mokestis

2016 m. gruodžio 13 d. Seimas įstatymu Nr. XIII-87 pakeitė Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 20 str. ir nustatė, kad nuo 2017 m. sausio 1 d. apskaičiuojant gyventojų pajamų mokestį taikomi didesni mėnesio neapmokestinamų pajamų dydžiai (NPD).

Neįgaliesiems jie nustatyti tokie: 380 Eur (iki

2017 m. buvo 270 Eur) - neįgaliesiems, kuriems nustatytas ne didesnis kaip 25 proc. darbingumo lygis arba sunkus neįgalumo lygis ar didelių specialiųjų poreikių lygis;

320 Eur (iki 2017 m. buvo 210 Eur) - neįgaliesiems, kuriems nustatytas nuo 30 iki 55 proc. darbingumo lygis arba lengvas ar vidutinis neįgalumo lygis, ar vidutinis, ar nedidelis specialiųjų poreikių lygis.

Negalios neturintiems gyventojams, kurių mėnesio darbo užmokestis ne didesnis kaip 1 minimali mėnesinė alga (380 Eur) mėnesio NPD yra 310 Eur. Darbo užmokesčiui didėjant, gyventojui taikytinas mėnesio NPD mažėja pagal specialią formulę.

Priminsiu, kad 15 proc. mokesčio tarifu apmokestinama tik ta darbo užmokesčio dalis, kuri viršija mėnesio NPD. Žinotina ir tai, kad be gyventojų pajamų mokesčio iš darbo užmokesčio dar atskaitoma 3 proc. valstybinio socialinio draudimo ir 6 proc. sveikatos draudimo įmokos ir joms jau jokie mėnesio NPD netaikomi, taigi, skirtingai nuo gyventojų pajamų mokesčio, šios įmokos išskaičiuojamos iš viso darbo užmokesčio.

NEREGYS IR VISUOMENĖ

VIS DAR POSŪNIO VIETOJE

Martynas VIDUGIRIS

(Tęsinys. Pradžia „M.Ž.“ 2016 m. Nr.12)

Skaitytojams priminsime, kad paskutiniame praėjusių metų „Mūsų žodžio“ numeryje su Lietuvos parolimpinio komiteto (LPOK) generaliniu sekretoriumi Gintaru Zavadckiu aptarėme neįgaliųjų sporto situaciją po Rio de Žaneiro parolimpinių žaidynių. Šį aptarimą, kuriame - ir kitų sporto specialistų, trenerių nuomonės, tęsiame toliau.

Po Pekino, vėliau - Londono parolimpinių žaidynių, garsiai prabilta apie parolimpinio sporto centro būtinumą. Deja, neįgalūs sportininkai iki šiol neturi nei parolimpinio sporto centro, nei yra pageidaujami olimpiniam sporto centre.

„Mums aiškinama, kad atskiro neįgaliųjų olimpinio ar parolimpinio centro nereikia, - sako G. Zavadckis, - kad bus reformuojamas olimpinis sporto centras ir jame atsiras neįgaliųjų skyrius. Tebūnie! Gali būti ir taip. Kiekviena nauja struktūra reikalauja etatų, papildomų lėšų. Neįgalieji - ne už biurokratizmą! Mūsų sportininkai išsi-

barstę po visą Lietuvą, todėl parolimpinis sporto centras gali būti virtualus (daug lėšų jam nereikia), gali būti skyrius jau veikiančiame centre, bet kol kas yra tik pažadai. Žadėjo, kad reikalai spręsis po parolimpinių žaidynių, bet kol kas niekas nesprenžžiama."

Deja, atrodo, kad ir nesispręs, bent jau taip, kaip Lietuvos parolimpinis komitetas norėtų. Iškart po Naujųjų metų buvo paskelbta, kad Kūno kultūros ir sporto departamentas (KKSD) parengė naują sporto finansavimo modelį. Per Lietuvos televiziją kalbėjęs KKSD generalinis direktorius Edis Urbanavičius sakė, kad naujasis modelis dar nėra visiškai baigtas kurti, bet jo esmė tokia: sportininkų rengimas paliekamas atitinkamų sporto šakų federacijoms, o Lietuvos olimpinio rengimo centras rengs tik keliasdešimt geriausių ir perspektyviausių Lietuvos sportininkų. Apie neįgalios sportininkus nebuvo pasakyta nė žodžio, todėl išvada viena: tarp geriausių Lietuvos sportininkų net parolimpinių žaidynių prizininkai nepatenka.

KKSD darbuotojas, kuruojantis neįgaliųjų sportą, Vidas Stankevičius pasakytų, kad geriausi neįgalūs sportininkai vis dėlto yra remiami: jų pasirengimas varžyboms, sportinio meistriškumo ugdymas yra finansuojamas per neįgaliųjų sporto federacijas. Tačiau čia yra vienas nedidelis, bet vis dėlto skirtumas. Federacijoms paprastai būna skiriama tam tikra pinigų suma, o kam ir kiek lėšų skirti savo kieme - pačios federacijos reikalas. Daugiau skirsi vienai sporto šakai - nepatenkintos liks kitos! Galima pasiguosti, kad pinigų niekada neskiriama tiek, kiek reikia, ir kad jų niekada visiems neužteks. Nepaisant to, geriausių sveikų sportininkų pasirengimas finansuojamas per olimpinį sporto rengimo centrą, geriausių neįgaliųjų sportininkų - per neįgaliųjų sporto federaciją.

Daugeliui aklųjų sporto gerbėjų ir palaikytojų buvo nemalonu išgirsti, kad „auksinė“ Lietuvos vyrų golbolo rinktinė iškart po parolimpinių žaidynių liko be trenerio. Taip atsitiko todėl, kad iki parolimpinių žaidynių golbolo rinktinės žaidėjai galėjo priklausyti „Tauro“ sporto mokyklai, o jos treneris buvo ir šios sporto mokyklos darbuotojas. Mokykla jam už darbą su aklaisiais sportininkais mokėjo atlyginimą. Deja, Vilniaus miesto savivaldybė nutarė, kad sostinėje sporto mokykloms gali priklausyti ne vyresni nei 19 metų jaunuoliai. O kadangi visi „auksinės“ golbolo rinktinės nariai yra vyresni nei 19 metų, todėl jokiai sporto mokyklai priklausyti negali. 2017 m. sausį aklieji golbolo žaidėjai - vis dar dirbo be trenerio. Tiesa, patys žaidėjai sakė, kad yra žmogus, su jais dirbantis visuomeniniais pagrindais. Bet ar ilgai?

Pridursime, kad ir vilnietės plaukikės Gluosnės Norkutės situacija - panaši. Mergina, 2015 m. Pasaulio neįgaliųjų plaukimo čempionate patekusi į stipriausių plaukikių aštuntuką, iki 2016 m. rudens treniravosi - deja, pagal Vilniaus miesto savivaldybės patvirtintus sporto mokyklų nuostatus iš šios mokyklos sąrašų ją reikėjo išbraukti. Išeitys dvi: pirma - klubas, kuriam plaukikė priklauso, samdo patyrusį trenerį (dėl finansinių priežasčių klubas to negali padaryti), antra - plaukikė treniruojasi kartu su kitais klubo nariais, lankančiais baseiną savo malonumui kartą ar du kartus per savaitę. Suprantama, rezultatų siekiančio sportininko tokia perspektyva negali sužavėti. Buvęs Gluosnės treneris Riman-tas Venckutonis sakė, kad su sportininke kurį laiką jis sutinkąs dirbti visuomeniniais pagrindais - esant reikalui, ją konsultuoti. Kol kas taip ir yra. Tačiau ar ilgai žmogui užteks noro ir jėgų be at-

Kūno kultūros ir sporto rėmimo fonde neįgaliųjų sportui turėtų atstovauti L.Balsys

lyginimo tempti vežimą, ant kurio puikuojami užrašas: „Visuomeninis darbas!“

Kalbant apie geriausių neįgaliųjų sportininkų finansavimą, trenerio kokybę, vilties teikia tai, kad tam tikras finansavimas jiems vis dėlto numatomas. Kūno kultūros ir sporto departamente V. Stankevičius sausio viduryje buvo bebai-gias rengti dokumentą, pagal kurį 2017 m. turėtų būti skiriamos lėšos neįgaliųjų sportui. Doku-mente numatoma, kad per neįgaliųjų sporto fe-deracijas bus finansuojami neįgalūs sportininkai, 2016 m. užėmę prizines vietas parolimpi-nėse žaidynėse bei 2015-2016 m. - atitinkamas vietas pasaulio ir Europos čempionatuose. Tarp numatomų finansuoti sportininkų bei jų trenerių yra Lietuvos golbolo komanda, du plaukikai, dziudo imtynininkas. Kada šios lėšos pasieks neįgaliųjų sporto federacijas, kol kas nėra visiškai aišku, bet galime tikėtis, kad iki vasaros tai neužsitęs.

Aptardamas neįgaliųjų sporto situaciją Lie-tuvoje, G. Zavadckis ne kartą atkreipė dėmesį: šie sportininkai nenori nei išskirtinių sąlygų, nei privilegijų ar lengvatų, nei lengvai gaunamų pi-nigų. „Norime vieno, - sakė LPOK generalinis

sekretorius, - kad valstybė mums suteiktų tokias pačias sąlygas ir tokias pačias galimybes kaip ir sveikiesiems sportininkams. Štai neįgaliems sportininkams rentos skiriamos tik tada, kai jie tampa parolimpinių žaidynių čempionais, o sveikiesiems - ir tada, kai jie tampa olimpinių žaidynių ar pasaulio čempionatų prizininkais. Parolimpiečių premijos daugiau nei šešis kartus mažesnės už olimpiečių premijas. Tiesa, šiais metais sumos padvigubintos, bet tai tik vienkartinė akcija ir ji negalios ateityje. Vienas dalykas - Ministro Pirmininko įsakymas, kitas - Vyriausybės nutarimas! Iki šiol egzistavusią praktiką dėl neįgaliųjų premijų ir rentų įvardijame kaip akivaizdžią neįgaliųjų diskriminaciją ir teikiame savo siūlymus Kūno kultūros ir sporto įstatymo pakeitimams."

Svarbiausias LPOK reikalavimas - žmogus dėl negalios neturi būti niekaip diskriminuojamas: jeigu neįgalus sportininkas juda vežimėlyje ir jam reikia sportinio vežimėlio, kaip priemonės, be kurios jis negali sportuoti, tai žmogus turi turėti galimybę jį įsigyti. Jeigu nereguliari bėgikui per treniruotes ar varžybose reikia vedlio, tai jis irgi turi turėti galimybę tokią paslaugą gauti.

LPOK pateikė siūlymą, kad Kūno kultūros ir

sporto rėmimo fondas 10 proc. lėšų skirtų neįgaliųjų sporto finansavimui. Priminsime, kad 2015 m. šis fondas finansavo tik vieną neįgaliųjų pateiktą programą. Kūno kultūros ir sporto departamentas šiame fonde turėjo vieną vietą ir nuo šių metų sutinka ją atiduoti neįgaliesiems. Neįgalieji jame pirmą kartą turės savo atstovą. Bendru aklyjų ir neįgaliųjų sporto federacijų sutarimu ši misija patikėta buvusiam Lietuvos aklyjų sporto federacijos prezidentui, praeityje - maratono bėgikui Linui Balsiui. Tačiau kaip dažnai panašiais atvejais būna, yra vienas „bet“: Kūno kultūros ir sporto rėmimo fondas turi savo įstatymą ir juo vadovaujasi, o jo sudėtis tvirtinama arba keičiama Vyriausybės nutarimu. Ar toks nutarimas kada nors bus priimtas, šių metų sausio viduryje L. Balsys atsakymo į šį „hamletišką“ klausimą dar neturėjo."

Taigi ar šiaip versis ar taip, neįgaliųjų sportas Lietuvoje nėra paliktas be dėmesio ir lėšų. Vyks ta respublikiniai čempionatai, dalyvaujama tarptautinėse varžybose užsienyje. Tačiau kai tik pradėdama kalbėti, kad kažko trūksta, kad galėtų būti kitaip, geriau, daugelį valdininkų taip ir girdi su šventa nuostaba klausiant: „Tai ko gi tie neįgaliukai nori?“ Tad gal kas nors iš šių eilučių skaitytojų žino, ko gi tie „neįgaliukai“ nori?

DRAUGE SU BENDRUOMENE

APLINK VILNIŲ IR TOLIAU

Alvydas VALENTA

Kas yra Vilniaus rajonas? Vietovės - miesteliai, kaimai, esantys aplink Vilnių ir netoli jo, - atsakymas paprastas ir visiems suprantamas! Tačiau tasai tariamas paprastumas išnyksta, kai imame kalbėti ne apie teritorijas, bet apie jose gyvenančius žmones. Iki 2017 metų Vilniuje veikė du - Vilniaus miesto 1-asis ir 2-asis - filialai. 1-asis filialas vienijo sostinėje gyvenančius darbingo amžiaus organizacijos narius, 2-asis - nedirbingo amžiaus ir gyvenančius Vilniaus rajone. 2017 metais vilniečiai turės vieną filialą, veikiantį buvusio LASS 1-ojo filialo pagrindu. Buvęs 2-asis filialas tampa LASS Vilniaus rajono filialu. Vilniaus ir Alytaus regionų aklyjų centro darbuotojai neslepia, kad tokie „reorganizaciniai žaidimai“ atliekami ne todėl, kad kažkam norėtųsi „pažaisti“. Juos diktuoja gyvenimas: LASS filialų veikla tiesiogiai susijusi su gaunamu per savivaldybes finansavimu. Nesusipratimai dažniausiai prasideda tada, kai savivaldybės teritorija nesutampa su LASS filialo teritorija: Vil-

niaus rajono savivaldybė ne visai supranta, kodėl turėtų finansuoti paslaugas, teikiamas Vilniaus mieste gyvenantiems akliesiems, Varėnos - kodėl turėtų rūpintis Druskininkuose gyvenančiais žmonėmis. Apie Druskininkus - šiek tiek vėliau, o dabar pasižvalgykime po Vilniaus rajoną.

„Rajone gyvena 89 LASS nariai, - pasakoja regionų centro vyresnioji specialistė Likumida Orlova, - palyginti su tuo, kaip šis rajonas atrodė prieš 15-20 metų, yra labai daug pasikeitimų. Rajonas atjaunėjęs, jame daug darbingo amžiaus LASS narių. Šiuos pokyčius iš esmės sąlygojo tai, kad į Vilniaus rajoną iš miesto persikėlė nemažai darbingo amžiaus aklyjų ir silpnaregių, tačiau į organizaciją įstoja ir vietos gyventojų. Džiugina tai, kad apie LASS jie sužino patys, mus susiranda ir pareiškia norą tapti LASS nariais.“

Filialo nariai gyvena išsibarstę po visą rajoną: arčiausiai - 4 km, toliausiai nutolusios se-

niūnijos - daugiau nei 30 km. Maišiagala, Nemenčinė, Sudervė - tai tik keletas didesnių Vilniaus rajono miestelių, kuriuose nuolat lankosi regionų centro socialiniai darbuotojai. Apie ryšius su rajono savivaldybe jie kalba itin šiltai. „Pats rajonas neįtikėtinais pasikeitęs, - sako L. Orlova, - daug gražiai sutvarkytų miestelių, kaimų, jaučiama šeimininko ranka. Savivaldybė skiria lėšų, bet, kita vertus, ir reikalauja, kad žmonėmis būtų rūpinamasi.“

Tai, kad rajone gyvena daug darbingo amžiaus žmonių, lemia ir socialinio darbo specifiką, socialinio darbuotojo teikiamų paslaugų pobūdį. Aktuali tampa įsidarbinimo problema. Tarpininkaujant regionų centrui, 2016 m. UAB „Liregus“ įdarbinti trys rajone gyvenantys LASS nariai. Tarp būsimo filialo narių yra masažuotojų, socialinių darbuotojų, keletas sėkmingai tvarkosi ūkyje. Yra ir visai „egzotiškų“ istorijų: štai vienas rajono gyventojas dirba Londone, įstojo į leiboristų partiją, pats atveža rajono žmonėms labdaros, kitas darbo ieškoti išvyko į Olandiją. Rajone gyvena keletas studijuojančių LASS narių. Turint visa tai galvoje, socialiniams darbuotojams viena aktualiausių problemų tampa pagalba žmonėms ieškant darbo ir įsidarbinant. Rajone gyvenantys aklieji ir silpnaregiai iš LASS norėtų daugiau ir įvairesnių sociokultūrinių paslaugų. Tiksliau, tų paslaugų gal ir užtektų, bet vis dar trūksta informacijos apie organizacijoje vykstančius renginius, galimybę dalyvauti vienokio ar kitokio pobūdžio veikloje.

Paskutiniajame praėjusių metų LASS centro tarybos posėdyje priimtas sprendimas įsteigti LASS Druskininkų miesto filialą. Priežastys tokios pat ar labai panašios, kaip ir kalbant apie Vilniaus rajoną: kiekviena savivaldybė rūpinasi tik jos teritorijoje gyvenančiais žmonėmis, o tais atvejais, kai LASS filialas apima dviejų savivaldybių teritorijas, prasideda painiava. Priešingai nei naujajame Vilniaus rajono filiale, Druskininkų savivaldybėje gyvena daugiausia vyresnio amžiaus aklieji. „Filialas vienija 40 LASS narių, - pasakoja jo pirmininkė Lilija Sereikienė, - socialinės reabilitacijos projekte dalyvauja 25. Tai nereiškia, kad kitus filialo narius paliekame be dėmesio, tačiau kalbėti apie tokiems žmonėms teikiamas paslaugas, jų įtraukimą į LASS veiklą, yra sudėtinga. Daugelis žmonių - vyresnio amžiaus, nesinaudoja ir jau nesinaudos nei kompiuteriu, nei internetu. Vienintelė reali pagalba, kurią filialo pirmininkas gali suteikti, - informuoti žmones apie LASS veiklą ar technines pagalbos priemones, padėti sutvarkyti dokumentus joms gauti.“

Pati L. Sereikienė, nuo šių metų pradėjusi vadovauti LASS filialui, jau turi sukaupusi organizacinės patirties: ji įkūrė sutrikusio intelekto žmonių globos bendrijos skyrių „Druskininkų viltis“, iki šiol vadovauja Druskininkų šeimos paramos centrui. Anot jos, reikia, kad filialo vadovas būtų visada pasiekiamas visiems organizacijos nariams, galėtų laiku nuvykti pas žmogų, nuolat bendrautų su savivaldybės atstovais ir dalyvautų rajono socialiniame gyvenime. Jeigu filialas yra viename rajone, o jo nariai gyvena kitame, tai padaryti nėra lengva. O anksčiau su Druskininkuose gyvenančiais aklaisiais taip ir buvo: jie priklausė Varėnos filialui. L. Sereikienė pasiryžusi aktyvinti naujojo filialo tarybą, o per ją ir visus narius. Ieškoma glaudesnių ryšių su savivaldybe. Kol kas apie bendradarbiavimą su savivaldybe pirmininkė gali kalbėti tik gerai: kviečiasi, įsiklauso, stengiasi suprasti ir padėti. Štai ir praėjusių metų pabaigoje buvo Druskininkuose veikiančių nevyriausybinų organizacijų apvalusis stalas. L. Sereikienė: „Kiekviena organizacija turi savo specifiką, savo darbo stilių, kiekviena stengiasi išsilaikyti tam tikroje konkurencinėje kovoje, tačiau yra ir bendrų veiklos barų ir juos ateityje ketiname išnaudoti, pavyzdžiui, aklieji ir silpnaregiai, sergantys diabetu, galėtų sėkmingai įsijungti ne tik į LASS, bet ir į Druskininkų diabeto klubo veiklą.“

LASS Druskininkų filiale vyrauja pensinio amžiaus žmonės, bet yra ir dirbančių LASS narių. Štai vienas vaikinys dirba masažuotoju „Eglės“ sanatorijoje, dvi moterys baigė darbo biržos rengiamus dviejų mėnesių masažuotojų kursus, dar dvi - mokosi. Filialo vadovė sutinka, kad per du mėnesius geru masažuotoju netampama, tačiau tokių kursų nelinkusi visiškai nurašyti. „Žmogus gauna masažo, kaip specialybės, pagrindus, o svarbiausia - gali praktiškai pasitikrinti, ar ši specialybė jam tinka, ar norėtų ir galėtų dirbti masažuotoju.“ Būsimosioms masažuotojoms ketinama siūlyti savanoriauti, filialo nariams rengti nedidelius savimasažo kursus. Kalbėdama apie negalią turinčių žmonių įdarbinimą, perkvalifikavimą ir panašius dalykus, L. Sereikienė neslepia savo nusivylimo egzistuojančia sistema: nors gerų norų, nuolatinių kalbų, kad reikia mažinti biurokratiją, iš žmogaus vis dar reikalaujama įvairiausių pažymų, jis siunčiamas iš vienos tarnybos į kitą. Tokiais atvejais neįgaliam žmogui tiesiog būtina tampa asistento pagalba: „Be tokios pagalbos ne vienas žmogus sutriktų, paklystų popieriuose ar valstybės tarnybų koridoriuose. Arba tiesiog žmogui paprasčiausiai trūktų kantrybės.“

SVEIKTI PADEDANČIOS RANKOS

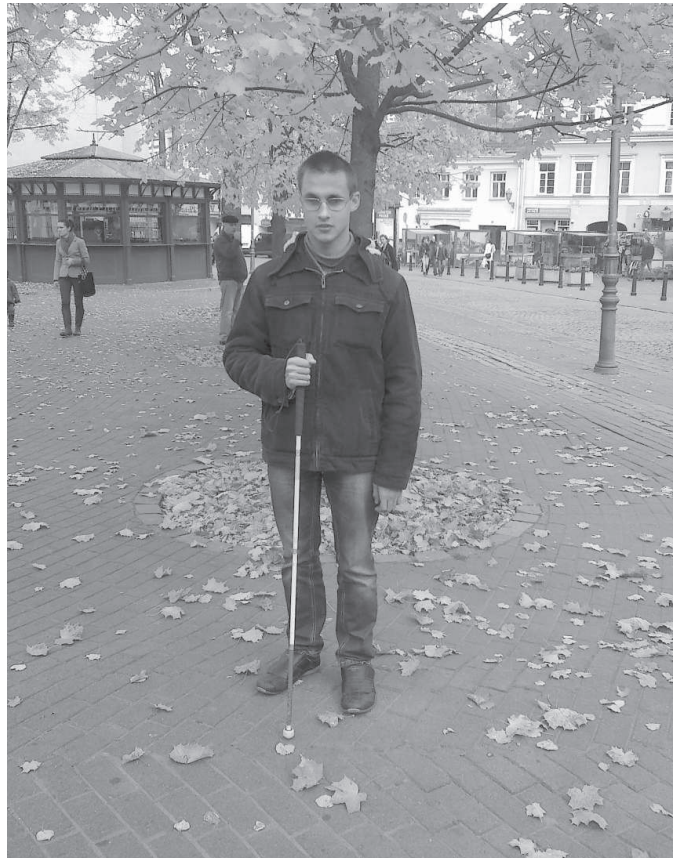
Vienoje iš Kauno ligoninių akylesni pacientai gali stebėti sveikiems neįprastą vaizdą. Prieš aštuonias ryto iš maršrutinio autobuso išlipa jaunas vaikinai. Jis iš kitų keleivių niekuo nesiskirtų, jeigu rankose nelaikytų baltosios lazdelės. Vaikinas, išlipęs iš autobuso, neskubriai žingsniu, kartas nuo karto pabaksnodamas lazdele, keliauja į vieną iš ligoninės korpusų. Neregys šioje ligoninėje - ne pacientas, o medicinos personalo atstovas. Vaikinas čia masažuotoju dirba jau trečius metus. Gydytojai, slaugytojos ir kiti ligoninės darbuotojai jau apsiprato su neregio draugija. Prireikus daugelis geranoriškai padeda. Neregys masažuotojas turi savo kabinetą. Pacientus masažuoja kabinete - ne palatose. Tai **Giedrius Plukis**.

Vaikinas gimė ir augo Kaune. Giedrius nuo gimimo nemato. Mokėsi Prano Daunio aklųjų ir silpnaregių ugdymo centre. Vėliau, paskutines klases, baigė mokydamasis integruotai. Gavęs vidurinio mokslo baigimo atestatą pasirinko masažuotojo profesiją.

„M.Ž.“ Mokeisi tarp neregų ir silpnaregių, vėliau integruotai. Papasakok, koks mokymasis tau priimtinesnis?

G.P. Manychiau, neregys turėtų išmėginti šias abi mokymosi formas. Pirmiausia patarčiau mokytis specializuotoje mokykloje. Joje nematantis vaikas išmoksta brailio rašto, dirbti su kompiuteriu. Taip pat gauna gerus mokomųjų dalykų pagrindus. Pagaliau, jeigu yra gabus muzikai ar sportui, tai mokytojai pastebi mokinio gabumus ir nukreipia tinkama linkme. Specializuotos mokyklos klasėje mažiau mokinių. Mokytojas gali kiekvienam skirti daugiau dėmesio. Iškilus neaiškumams, pedagogas prieina ir paaiškina. Bendrojo lavinimo mokykloje klasės yra didesnės. Nors tu esi ir neregys, vis tiek esi bendro mokinių srauto dalis. Mokytojas netgi norėdamas tau negali skirti ypatingo dėmesio.

Aš gi, baigęs dešimt klasių, norėjau mokytis toliau. Būtų reikėję važiuoti į Vilnių. To nepanorau. Girdėjau nuomonę, kad integruotai mokytis, ypač vyresnėse klasėse, nėra itin sunku. Nusprendžiau šią nuomonę patikrinti. Taip atsidūriau tarp sveikųjų. Klasė mane priėmė draugiškai. Visiems buvo smalsu, kas tas brailio raštas, neregams skirta kompiuterinė programa „Jaws“. Aktyviai įsijungiau į mokyklos gyvenimą. Dar mokydamasis P.Daunio ugdymo centre, lan-

kiau Kauno 1-ąją muzikos mokyklą. Ten mokiausi groti birbyne ir fortepijonu. Taip pat lankiau solinio dainavimo pamokas. Naujoje mokykloje ne tik renginiuose grojau, bet ir deklamavau eilėraščius. Per pamokas visus dalykus rašiau kompiuteriu. Matematiką sprendžiau pasitelkęs brailio raštą, nes mokytoja jį mokėjo.

„M.Ž.“ Kaip tavo gyvenime atsirado medicina? Ar tai seniai puoselėta svajonė, ar buvo nuspręsta vos ne prieš užveriant mokyklos duris?

G.P. Naivu būtų mokantis paskutinėse klasėse neplanuoti savo ateities. Tuo metu turėjau du mėgstamus dalykus: anglų kalbą ir biologiją. Ketinau iš šių dviejų sričių kažką pasirinkti ir tęsti mokslus aukštojoje mokykloje. Domėjimasis biologija mane atvedė į masažo pasaulį. Pradėjau domėtis, kas yra masažas, kokios jo rūšys. Kas gali dirbti šį darbą? Supratau: geras masažuotojas turi ne tik išmanyti masažo techniką, bet ir pats privalo būti fiziškai tvirtas ir koordinuotas. Norėdamas tobulinti savo judesius bei fizinį pasirėngimą pradėjau lankyti savignos treniruotes. Lemiamą tašką apsisprendžiant padėjo mama. Ji yra vaikų gydytoja. Išklauses

jos argumentų ir patarimų nusprendžiau nestudijuoti anglų kalbos - pasirinkau masažo studijas.

„M.Ž." Masažo mokeisi su neregiais. Ar tau pačiam nebuvo keista vėl grįžti iš sveikųjų pasaulio į nematančiųjų?

G.P. Masažo studijas pasirinkau Kaune, Karaliaus Mindaugo profesiniame mokymo centre. Mūsų buvo trys grupės. Mokiausi kartu su reginčiaisiais. Masažo pagrindų mokėsi penki neregiai. Mokslas truko dvejus metus. Studijuoti buvo smagu. Vieni su kitais bendravome elektroniniais laiškais. Taip pat susikūrėme paskyrą socialiniuose tinkluose. Ten dalindavomės informacija. Mokantis pirmame kurse prireikė skenerio. Vienas neregys kolega jį nusipirko ir nuskenuodavo tekstus, taigi turima medžiaga dalindavosi su mumis. Sunkiausias dalykas buvo anatomija. Reikėjo ją paprasčiausiai kalti. Anatomijos dėstytojui atsiskaitydavome žodžiu. Taip pat mokėmės kalbos kultūros, anglų kalbos, bendravimo psichologijos. Be teorinių užsiėmimų, daug dirbome praktiškai. Dažniausiai masažuodavome vieni kitus. Nėra ko slėpti: mes, penki neregiai, daugiausia bendravome vieni su kitais. Prireikus matantieji mus palydėdavo į paskaitas. Jos vykdavo trijuose mokomuosiuose korpusuose.

„M.Ž." Ką patartum neregiams, ieškantiems darbo?

G.P. Patarimas - pats nedėkingiausias dalykas. Norint kažką patarti, turi pažinti žmogų ir sritį, kur jis norėtų įsidarbinti. Ieškant darbo, svarbiausia yra aktyvumas. Jeigu vieną kartą nepasisekė, būtina mėginti dar ir dar kartą. Tai galima daryti net neišeinant iš namų. Žinoma, svarbu ir tai, kaip darbdaviui prisistatai. Pokalbyje nedera savimi abejoti. Jeigu pradedi tai daryti ir neužtikrintai atsakai į klausimus, darbdavio akyse prarandi vertę ir galbūt pasitikėjimą.

„M.Ž." Kodėl, tapęs masažuotoju, pasirinkai ne privačią praktiką, o darbą valstybinėje gydymo įstaigoje?

G.P. Dar mokydamasis Karaliaus Mindaugo profesiniame mokymo centre supratau: baigęs mokslus tikrai dirbsiu pagal specialybę. Daug kas baigęs masažo studijas steigia savo kabinetus ar įsidarbina privačiose gydymo paslaugas teikiančiose įstaigose. Turėti savo verslą nesiryžau. Maniau - turiu per mažai patirties. Esu tikras: tik patyręs masažuotojas, turintis savo pacientus, gali atidaryti masažo kabinetą. Darbas privačiame sektoriuje manęs taip pat neviliojo, todėl nusprendžiau pasukti kitu keliu.

Darbo paieškos prasidėjo nuo savo gyvenimo patrauklaus aprašymo sukūrimo. Esu įsitikinęs - geras ir įdomus savęs pristatymas darb-

davius suintriguoja. Prašymą priimti į darbą išsiunčiau valstybinėms gydymo įstaigoms. Darbo paieškos užtruko neilgai. Po dviejų mėnesių gavau pasiūlymą. 2014 metais įsidarbinau Kauno klinikinėje ligoninėje. Joje dirbu iki šiol.

„M.Ž." Kaip pavyko integruotis naujame kolektyve?

G.P. Iki autobuso mane palydi. Iki darbo važiuoju savarankiškai. Kelionėje naudojuosi balta lazdele. Per tuos kelerius metus nuo autobuso sustojimo iki ligoninės ir savo kabineto keilią puikiausiai išmokau, todėl keblumų nebūna. Kolektyvas mane priėmė tokį, koks esu. Visi yra draugiški. Mano aklumas niekam nebuvo šokiruojanti staigmena. Be manęs čia dirba viena silpnaregė masažuotoja. Man reikia dirbti moterų draugijoje. Darbe reikia pildyti įvairiausių dokumentus, todėl be kolegijų pagalbos neišsiverčiu. Dažnai naudoju diktofoną - tai mano užrašų knygelė.

„M.Ž." Kokia tavo darbo specifika, su kokiais sunkumais susiduri?

G.P. Dirbu nuo 8 iki 16 valandos. Pacientų būna nuo dešimties iki dvidešimties. Priklausau nuo masažo trukmės. Kiekvienam pacientui darau vis kitokį masažą. Dažniausiai masažuoju ligonius su stuburo išvaržomis, dideliu kraujospūdžiu bei patyrusius įvairias traumas. Kaklo ir juosmens sričiai skirta - 15, nugaros, stuburo - 30, rankos, kojos - 20, plaštakos, pėdos ir galvos masažui - po 10 minučių.

Savo darbe su didesnėmis problemomis nesusiduriu. Kiekvienas pacientas ateina su gydytojo siuntimu. Jame nurodyta, ką turiu masažuoti, todėl saviveiklai nelieka vietos. Sudėtingiausi pacientai tie, kurie yra atvežami. Buvo pacientė, kuri negalėjo sėdėti. Ją reikėjo masažuoti stovinčią. Kartais masažuoju ligonius, negalinčius gulėti.

„M.Ž." Papasakok apie savo laisvalaikį ir pomėgius.

G.P. Laisvu nuo darbo metu tris kartus per savaitę lankau savigynos treniruotes. Jos neregiumi praverčia judant savarankiškai. Treniruotės ugdo koordinaciją, lankstumą, mobilumą bei reakciją. Dažniausiai sportuoju vienas. Dar yra svoriai ir štangos - čia irgi daug dirbu. Treneris man asmeniškai parodo vieną ar kitą judesį, o aš jį tobulinu ir šlifuoju. Įvairiausių smūgius tobulinu, kai smūgiuoju bokso kriaušę. Laisvu nuo treniruočių metu mėgstu muzikuoti. Groju birbyne ir kitais muzikos instrumentais. Kartais dainuoju. Stengiuosi dalyvauti Lietuvos aklyųjų ir silpnaregių sąjungos rengiamose kultūrinėse programose.

„M.Ž." Ačiū už pokalbį.

Kalbėjosi Henrikas STUKAS

FATALIŠKAS AKLUMAS IR NUSKENDUSI BRANGENYBIŲ DĖŽUTĖ

Irena BARADINSKIENĖ

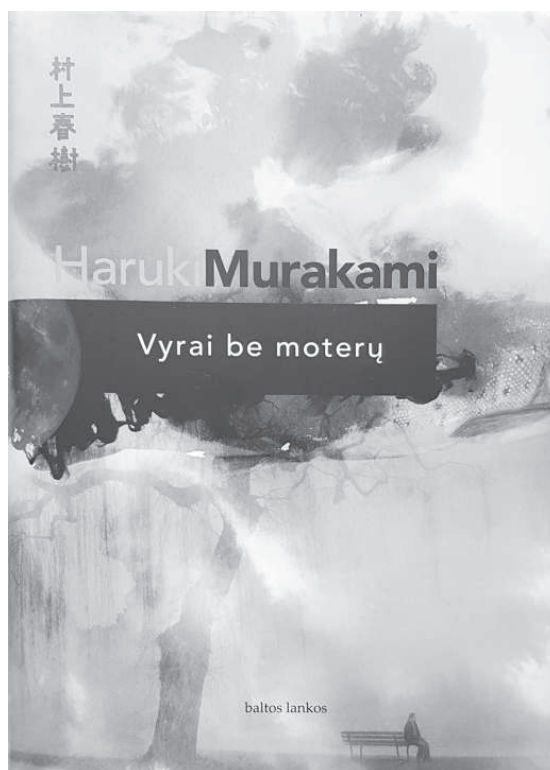
„Drive my car“ (apsakymas yra 2015 m. „Baltų lankų“ išleistoje H. Murakamio knygoje „Vyrai be moterų“) - kūrinys, kuriame prabylama ne tik apie fizinę negalią - pagrindinis veikėjas turi regėjimo sutrikimų - čia kalbama ir apie dvasinę neregystę, kai atsigręžiama į savo būtį ir suvokiama, kad gyventa lyg apakus. H. Murakami - įpusėjęs septintą dešimtį itin produktyvus japonų rašytojas ir vertėjas, apie kurio kūrybą tie, kurie susidomės, ras visokiausių atsiliepimų: Murakamiui neskiiriama Nobelio premija, nes jis - jau nieko nauja negalįs pasakyti rašytojas, Murakami - mistiškos prozos meistras (rašytojas teigia, kad „jokios distancijos tarp ten ir čia nėra“), „Murakami - vienas didžiausių gyvų pasaulio rašytojų“, postmodernios literatūros kūrėjų, gavusių šeštąjį F.Kafkos prizą už romaną „Kafka pakrantėje“, Murakami - „provakarietiškas“, visai ne japoniškas. Anot literatūros kritikų, šio rašytojo stilius - tai ir detektyvo elementai, ir fantastika, ir mistika, ir utopija. Pats rašytojas mėgsta sakyti, kad pirmiausia žmogui reikėtų suvokti, kas dedasi jo sieloje. Skaitytojai irgi turi skirtingų nuomonių apie šį rašytoją - vertinimo skalė panaši į kritikų. Kadangi toje skalėje - visos vertinimo padalos, tai, matyt, Murakami - tikrai ne vienos spalvos rašytojas.

Apsakymas „Drive my car“ atitinka visos knygos dvasią - kūrinyje kalbama apie vyrą, po moters mirties išgyvenantį skriaudą. Vieno iš sutuoktinių neištikimybė tapusi kito, ištikimojo, našta. Vyras jau „be moters“ - ji mirusi. Kita vertus, vyras su ja tarsi gyvena toliau, tik dabar nori tą aklojo našta nusimesti, rasti pateisinimą, ko-

dėl tiek laiko tęsėsi saviapgaulė, kodėl buvo gyvenama tarsi apakus, tai yra susitaikius su išdavyste. Bet pirmiausia šiek tiek apie siužetą - jis nesudėtingas: aktorius Kafuku, neseniai sukėlęs nedidelę avariją dėl regėjimo sutrikimo, pradedamas vežioti į teatrą Misaki - dvidešimt ketverių metų jaunos merginos, be reikalo nepraveriančios burnos ir nerodančios savo jausmų. Pamažu Kafuku ir Misaki atveria vienas kitam ne vieną savo sielos kertelę. Esama mistinių sutapimų: Misaki turi tiek metų, kiek būtų buvęs Kafuku dukrai, jei ji nebūtų iškart po gimimo mirusi, Kafuku - tokio pat amžiaus vyras, koks yra Misaki tėvas, kuris dukrą paliko, kai jai buvo aštuoneri, ir niekada su ja daugiau nebendravo. Regis, į vieną automobilį lemtis atsitiktinai, o gal ir ne visai, susodina du žmones: Kafuku „materializuoja“ Misaki tėvą, o Misaki - prarastą Kafuku dukrą. Žmogaus sąmonėje tai,

kas prarasta, atgyja kitame laike, kitu pavidalu. Dukros ir tėvo sukurta iliuzija Kafuku ir Misaki pokalbius daro kur kas intymesnius.

Kūrinyje akivaizdi gyvenimo, kaip egzistencijos „apakus“, samprata. Misaki, vežanti į teatrą aktorius Kafuku, tampa nuodėmklause. Pasirodo, Kafuku, palaidojęs gimdos vėžiu sirgusią žmoną, neturėjęs ramybės. Ima ryškėti dviejų žmonių santykiai: Kafuku visus dvidešimt santuokos metų, tai yra iki žmonos mirties, buvo ištikimas ir doras vyras, ji turėjo meilužių. H. Murakami vaizduoja šeimą, kurioje vienas iš sutuoktinių, netgi nujausdamas, kad yra apgaulinėjamas, sutinka vaidinti nieko nenutuokiantį apie neištikimybę vyrą - mat ne vaidyba būtų buvęs santykių išsiaiškinimas. Yra tai, kas vyrui atrodo

(„jam atrodė, kad jie gerai tinka vienas kitam ir dvasiškai, ir kūniškai“), ir yra realybė („žmona miegodavo su kitais vyrais“, „iš viso ji turėjo keturis tokius partnerius“). Kūrinyje vis stipresnis ne fizinio - sąmoningai pasirinkto dvasinio apakimo motyvas. Kaip jaučiasi žmogus, kuris nusprendžia nematyti paties artimiausio žmogaus neištikimybės? Prastai. Vaidinti apakusį, kai iš tikrųjų matai ar nujauti, kas vyksta, - vienas iš sunkiausių net aktorystę baigusiam žmogui vaidmenų. Būti apgaudinėjamam, žinoti tai ir su tuo susitaisyti - vadinasi, būti pažemintam dvigubai. Nesvarbu, ar tai didžiulės vyro meilės moteriai auka, ar bijomo prarasti saugumo, ar prestižo išraiška - visa tai iškreiptas veidrodis, kuriame ir literatūros, ir realūs gyvenimo personažai, deja, dažniausiai apgailėtini.

Kafuku gyvenimas, žmonai tapus neištikimais, - akivaizdi saviapgaulė, bet tai jis sąmoningai ar nesąmoningai bando dangstyti abstrakčiais samprotavimais apie aklą meilę ir kito žmogaus nepažinumą. O kodėl gi ta moteris buvo tokia nepažini? Argi veiksmas neleidžia pažinti žmogaus? Argi neištikimybė nėra signalas, kad moteris tapo kitokia? Kodėl visi aiškinimaisi su klausimėliu „kodėl“ tampa svarbūs moteriai mirus? Jei tas klausimėlis nebūtų kankinęs vyro, moteriai esant gyvai, nebūtų jis toks aktualus ir vėliau. Gyventi su tave nuolat išduodančiu žmogumi - vadinasi, paversti gyvenimą aklaviete. Ta aklavietė - melas, kad žmona tikrai tave myli ir gerbia. Tai melas, kuriuo mintą, deja, ne ji, o jis: tai, kas žmogui atrodo, dar nėra visa tiesa, tiesa - tai, kas vyksta iš tikrųjų. Skaitytojas irgi regi vyrą, kuriam lengviau užsimerkti ir nematyti savo žmonos neištikimybės nei prarasti žmoną išvis, todėl vėlesniu samprotavimu apie savotišką apakimą nelinkęs patikėti tuoj pat. Akivaizdi vyro auka. Kokia ji? Pirmiausia - ne tik noras išsiaiškinti, kodėl žmona buvo neištikima, bet ir nuolatinė kančia, kaltės jausmas: „Ko man trūksta?“ Ta kančia tęsiasi ir po žmonos mirties: Kafuku porą mėnesių susitinka baruose su paskutiniu žmonos meilužiu Takucakiu, bando nuspėti, kodėl jo moteris pasirinko šį vyrą, netgi išgyvena sielvartą žiūrėdamas į Takucakio ranką, kuri „glamonėjo nuogą žmonos kūną“. Deja, pastangos bergždžios - atsakymo nėra. Kafuku, kurį laiką tapęs „svetimų prisiminimų kolekcionieriumi“, pasimėgavęs kito vyro pasakojimais apie savo žmoną, vėl patenka į nežinios tuštumą. Kita vertus, atsakymas, kodėl žmona buvo neištikima, apsakyme „dėliojasi“ tarsi pats - iš abiejų vyrų frazių. Viena pokalbyje su Takucakiu Kafuku, apibūdinamas savo santykius

su žmona, teigia, kad ji „buvo apėmęs kažkoks fatališkas aklumas“ (buvo apėmęs ar veikėjas pats tokį aklumą pasirinko?). Aklumo sąvoka, ryškinama kūrinyje, tampa nevienareikšmė: vyras jaučiasi „pražiūrėjęs joje (kalbama apie žmoną) kažką labai svarbaus“, dėl to gailisi („nors ir žiūrėjau akimis, iš tikrųjų nemačiau“). Takucakis pateikia gyvenimo, kaip aklos būties apskritai, sampratą: „Jei tai aklumas, tuomet mes visi be išimties gyvename apakę.“ Susimąsto ir skaitytojas. Iš tiesų ar įmanoma suprasti absoliučiai viską, ką galvoja ir jaučia šalia tavęs esantis žmogus? Judėdami skirtingomis jausmų ir minčių orbitomis ir visiškai skirtingais greičiais žmonės vieną dieną susitinka prie juos skiriančios prarajos, kurios jau vienas iš jų ar abu nesugeba įveikti. Kafuku nenusigrėžė ir nenuėjo nuo tos prarajos - tiesė per ją savo iliuzijų ir sąmoningai ar nesąmoningai neištikimybės akivaizdoje užsimerkiančios aukos tiltą. Deja, tai nepadėjo suprasti žmoną: „Ir dabar, kai jos nebėra, tikriausiai taip ir liksiu amžiams nesupratęs. Tarsi giliai jūros dugne būtų nuskandinta maža išmani brangenybių dėžutė. Kai pagalvoju apie tai, man suspaudžia krūtinę.“

Krūtinę suspaudžia ir skaitytojui, nes jis suvokia: pirmiausia, kaip sako Murakami, reikia suprasti, kas dedasi sieloje. O ten - daug jausmų. Ne mažiau ir minčių bei klausimų. Neištikimybės žymė ištikimo sutuoktinio sieloje gali kraujuoti net ir po prarasto mylimo žmogaus mirties. Dorai ir sąžiningai neatsakyti klausimai, užsivėrus karsto dangčiui, tampa dar skaudesni. O santuoka, vienam iš sutuoktinių tapus neištikimam, o kitam apsimetant, kad viskas gerai, - praktiškai melo liūnas. Dar kelios spėlionės apie moterį, kuri išdavė Kafuku, - aišku, bandant atsakyti, kodėl ji taip elgėsi. Visi atsakymai gali būti tik nuspėjami. Gal moteriai buvo nepakeliama prarasto pirmo kūdikio našta? Gal ji, jausdama skaudžiai atsivėrusią nerealizuotos motinystės tuštumą, bėgo pati nuo savęs - nuo savo tikrų minčių ir jausmų? Gal nuoširdžiai ir ištikimai ją mylintis vyras buvo veidrodis, kuriame ji, bevaisė moteris, matė save, nevertą tokios vyro ištikimybės ir atsidavimo moterį, ir, negalėdama prilygti jam, nesąmoningai siekė tą veidrodį subjauroti? Vieną atsakymą vyrui pateikia Misaki: „Miegojo tik jos kūnas. Moterims nutinka tokių dalykų.“ Murakami mėgsta baigti novelę tada, kai skaitytojas laukia paskutinio varpo dūžio. „Jūros dugne nuskandintą brangenybių dėžutę“ šis apsakymas siūlo atidaryti jums patiems, nes vyras, „apimtas fatališko aklumo“ jos tikrai neatidarė.

TEMYROS NAMAI

Stasys BABONAS

(Ištrauka iš romano „Rakovo rožinis“)

Jaska suprato - jos akys visada į jį žiūri: vakar, po metų, prieš šimtus, prieš tūkstančius metų, po dviejų tūkstančių metų... Jis miega. O gal įsimylėjo? Gal mirė? Niekas, niekas neateina iš šaltų kapelių ir nepapasakoja, ką ten būdamas žmogus mato, girdi. Jaska - gyvas! Jis myli tą moterį, kurią prieš akis regi. Ir miega... Jis atmerkia akis, užmerkia, praveria lūpas. Jaska išgirdo žodžius...

- Tu viską nori sužinoti, keliaujantis žmogau, apie rojų? Aš irgi svajoju į Rakovą keliauti. Daug ten žmogelių nusidangino. Ir vis eina. Ir paukščiai skrenda, ir žvėrys ten velkasi. Nejaugi po saule žvėrims gyventi sunku? Ar girdi, ką sakau? Gal vėl sapnuoji? Man atrodo, ar tu drybsai samanose, ar keliu tipeni, visada sapnuoji.

- Taip, aš vėl sapnuoju. Kaip gera atmerkti akis, matyti gražią moterį ir sapnuoti. Sakyk, gal aš jau rojuje? Ateik arčiau, ateik į mano krūtinę. Tu tilpsi. Krūtinėje aš tokio pat dydžio tuštumą nešiosi. Kaip lakštingala drąsiai skrisk į mano krūtinę.

- Žmogau, keliaujantis į rojų, gražūs tavo sapnai mano akims ir širdžiai... Nepasakok man jų. Nesapnuok tokių sapnų. Žinau, tu savo sapnus ir savo svajones į mano krūtinę siunti kaip žval-

gus, kaip nematomą kariuomenę. Ir pats iš paskos atkeliauji... Išgirsk, ką sakau, ir nežiūrėk taip giliai į akis. Mano širdyje tau vietos nėra. Mano žmogus man namą pastatė. Tada aš jį į širdį priėmiau. Ir avims jis šiltus namučius subudavojo. Neišvarysiu aš jo iš krūtinės.

- - -

Temyros ir jo žmogaus namas atkartoją pakelyje matytus bažnyčių bokštus, tik pačioje jo smailėje nebuvo nei medinio, nei metalinio ženkle. Paukštis retkarčiais nutūpdavo. Kartą norėjo du šalia vienas kito pabūti - netilpo. Bokštas, uždengtas šiaudais, geltonavo. Kai saulė į jį spindulius smeigdavo, jis visas prapuldavo.

Bokšto viduje riogsojo didelė krosnis, šalia jos - du mediniai gultai. Avys bindzino po aslą, trynė nugaromis gultus.

Aplink šiaudinį bokštą, kiek akys pasiekia, nebuvo nė vieno žmogaus kiemo.

- - -

Už krosnies, tarp avių, tysojo dar vienas gultas. Jame, avikailiais apklotas, gulėjo senas žmogus. Temyros žmogus... Prieš kiek metų Temyra jį pamatė? Atrodo, kalnai dienų pralingavo. Tik - septyni pavasariai žydėjo... Jaunutę mergaitę žilabarzdis senis pasigavo ir ištarė: „Aš

Valentino AJAUSKO piešinys

būsiu tavo žmogus." Saulė nuo ašarų prapuolė... Senis ją išsivedė. Toli ėjo. „Čia sustokime, - ant kalniuko atsisėdo žilagalvis senis. - Čia bus mūsų žemė. Čia aš pastatysiu namučius."

- - -

Tuščiam mėnuliui Temyra kalbėjo... Visą tiesą pasakė apie meilę. Kalbėjo apie angelą sargą. Apie vyrus Temyra daug galvojo. Mėnuliui apie juos nekalbėjo. Prabils! Daug žodžių apie vyrus paleis į tamsą...

Už šiaudinės bažnyčios (taip Temyra vadino savo namučius), šakomis susikibę, ošė beržai.

Temyra į baltakamienių medžių giraitę atslūkino. Atsisėdo ant nulūžusio beržo. Apie vyrus ji tuščiam mėnuliui prabils. Sakys daug negerų žodžių.

- Eičiau žvėrių takais ir miestų traktieriais. Vandenis mėlynus sutikčiau, - šnabždėjo Temyra. Atrodo, kad rasos kristų... Dideli lašai (gal vos girdimi žodžiai?) beldėsi į beržų lapus, į užmerktus gėlių žiedus. - Aš ligi Tavęs, tamsoje pasislėpusysis, nukelčiau. Nebenukeliausiu tolimo kelio... Nepaliksiu savo žmogaus. Moku kalbėti ir nesakyti... Ar girdi, lindintis tamsoje? Mergele, kiek mažai tau vietos skirta? Lova, takelis per linų laukus - į beržyną... Turi savo vietą gėlės, beržai. Žvėrims daugiau vietos skirta negu tau... Kitos platybės - vyrams! Danguje barzdotas vyras karaliauja ir gąsdina žmones. Pragare raguoti vyrai savo tvarką rodo. Žemelėje, kaip danguje ir pragare - kartu sudėjus... Nenoriu, kad taip būtų. Nenoriu! Vyrams negalima prieštarauti. Vyrus privalai mylėti. Tu - jų tarnaitė. Priprask tarnauti vyrams... Nenoriu. Už gerą tarnystę Danguj duoda. Pasiima. Taip tik šneka... kažkas sakė, kad niekur nėra parašyta, jog moteris į Danguj pakviečia. Gal tik vieną, kitą? Gal tik trumpai? Žemėje vyrams išmok tarnauti! Vyrai duoda vandens, mėsos. Vyrai aprenčia. Muša... Ne tik moteris vyrai muša. Arklius jie čaižo botagais, šunis, laukinius žvėris. Jie ir vienas kitą muša, žudo. Tarnauk savo žmogui. Jeigu moteris išmokyta tarnauti vyrams, jie švelnesni būtų. Gal nežudytų vienas kito? Gal gražesnius namučius pastatytų? Nenoriu tarnauti... Privalai tarnauti! Privalai. Tarnauk. Ir - mylėk.

- - -

Žilabarzdis žmogus nekelia iš lovos... Temyra jį maitina, klosto avių kailiais, lietaus vandeniui prausia.

Vienoje krosnies pusėje nakvoja Jaska, kitoje - Temyra. Jos žilabarzdis žmogus garsiai knarkia. Atsibusdavo Jaska, dūlindavo į beržyną. Iš-

sirisdavo iš guolio Temyra, po žvaigždėmis skubėdavo. Su Jaska vis prasilenkdavo.

- Viskas... Nenoriu gyventi. Savo gyvenimą atiduodu tau. Susitiko jie... Temyra lyg avis galvą į Jaskos krūtinę įrėmė, rankomis ant pečių užsikabino, pradėjo bliauti. - Neturiu daugiau sveikatos. Atrodo, kaip medis nudžiūsiu. Nenoriu gyventi žemėje. Prašiau Dievo, kad stiprybės duotų.

- Ar jau šianakt nori rojų pamatyti? Mano žirgelis visada pabalnotas. Čia niekas mūsų neregės, - Jaska grabinėja Temyros plaukus... Į storą kasą supinti. Kasa, lyg gyvatė susukta. - Mielai bobike, ar nori bučiuotis, ar iš karto ant samanų atsigulsi?

- Ką tu! Bijok Dievo. Aš smerčio trokštu... arba į rojų keliauti. Į ten net žvėrys būriais traukia. Paukščiai skrenda. Ten - rojus. Ten nėra bobų ir vyrų, ten - žmonės. Ten nėra ponų ir varguolių, ten - visi broliai. Ten ir pinigūs, ir duona dalinasi. Ir meilė - dalinasi. Ten niekas - aš netikiu - neserga, ten niekas - aš manau, kad netiesa, - nemiršta.

- Aš keliauju į Rakovą... Manęs ten laukia. Nežinau, kodėl tavo irštvoje užsibuvau. Keliaujam kartu.

- Mano žmogus serga. Savo kojomis nevaikščioja. Negaliu palikti.

- Ko paskui mane slankioji? - Jaska krūtinę atsiremia į beržo liemenį. - Neslankiok iš paskos. Eik pas savo senį.

- Pabūk dar... Gelbėk.

Jaska mato - į Temyrą (žinoma, regi ir ji) žiūri rupūžė. Blizga išsprogusios akys. Raupsuota... Primena didelėmis musėmis aplipusią mėšlo krūvą.

- Nematyk, - Jaska delnais uždengia Temyros akis. - Ar tu nežinai, ką varlių tetulės gali? Jos sudžiovintos sunkias ligas išvaro. Gyvos - mirtį prišaukia.

- - -

Temyra, atėjus vakarui, ant žilagalvio krūtinės patupdė didelę rupūžę:

- Mano žmogau, tu pasveiksi... Šimtametė žiniuonė byloja, kad raupsuotosios gydo. Į akis įdėmiai žiūrėk šiam Dievo padarėliui. Nieko daugiau nematyk, tik jos akis. Apie nieką daugiau negalvok. Tegu ji savo akimis įlenda į tavo akis ir išvalo visą kūną. Tikrai išgysi.

Netiesą moteris kalbėjo. Ji nebuvo pas žiniuonę. Temyra žinojo, kad už dviejų girių tokia moteris gyvena... Jaska apie rupūžės galią užsiminė. Jos širdis, beklausant tų žodžių, suskilo lyg žemė be vandens. Širdis pajuodo... Rojuje

kybojo pažinimo vaisiai. Jie, tikriausiai, geltonavo lyg mažutės saulės. Temyra neabejoja: pragare ant medžių kybo daug saldžių juodos spalvos vaisių. Jos širdis pragaro vaisiumi pavirto: dideliu obuoliu, nuodinga žvėrių uoga... Tegul senis žiūri į rupūžės akis ir užverčia kojas! Tegul žiūri ir pakrato kojas. Dievas siunčia nelaimės, ligas, mirtį. Gal ne Dievo tos dovanos, gal - velnio? Ką Dievas veikia, kai raguotasis žmogelius skriaudžia? Velnias trokšta, kad sirgtų, vargtų, mirtų - ir maži, ir jauni, o seni, nesiremiantys kojomis į žemės takus sukriošėliai - vis gyventų, gyventų...

Dienomis Temyros senis lyg Švenčiausią sakramentą ant delno laikė raupsuotąją, naktimis nepaleisdavo savo moters rankos. Šnibždėdavo pro seilėtas lūpas: „Kol turiu tavo delną savajame, giltinė manęs nepagrobs.“ Gėrė beržų sula, į bedantę burną grūdo keptą avies mėsą ir... pamažu sveiko. Atsisėdo, apkabinęs Temyros pečius, apkeliavo aplink krosnį. „Aš išgysiu, - kartojo žilabarzdys. - Dar keletą dienų tam Dievo sutvėrimui į akis pažiūrėsiu ir - išgysiu. Geroji mano moterie, aš noriu tau į akis žiūrėti. Labai gražios tavo akys. Jos rojaus šviesa man spinduliuoja.“

TAI ĮDOMU

BRAILIO RAŠTO MAŠINĖLĖS AMERIKOJE

„Perkins Brailier“ - tai, ko gero, pati populiariausia mechaninė brailio rašto mašinėlė pasaulyje. Ji Jungtinėse Amerikos Valstijose pasirodė 1951 metais. Dėl geros kokybės ir patikimumo ji paklausi ir šiandien. Populiari dėl dviejų dalykų: puikios pagaminimo kokybės ir jas gaminančių žmonių idealizmo. Aklųjų spaustuvės „Howe Press“ žmonės bei spaustuvės steigėjos - Perkinso aklųjų mokyklos - vadovai suprato, kad mokyklai reikia turėti naujo modelio brailio rašto mašinėlę, todėl penkiolika metų iš eilės finansavo jos projektavimo ir parengimo gamybai darbus, o tos išlaidos buvo nemenkos - daugiau nei pusė „Howe Press“ kapitalo.

Luji Brailio XIX amžiaus trečiajame dešimtmetyje sukurtas raštas buvo tikra revoliucija neregijų gyvenime. Tačiau brailio raštą buvo patogu skaityti pirštais, bet rašymas rankomis su lentele ir grifeliu buvo gana lėtas darbas.

Be brailio rašto, XIX a. antroje pusėje Amerikoje buvo plačiai naudojamas dar vienu taškiniu - Niujorko raštu. Keletą kartų bandyta kurti mechanines mašinėles, bet nė viena tų mašinėlių nebuvo pakankamai patvari ar ekonomiškai, kad naudotojai jas pamėgtų. Tik 1892 m. Ili-nojaus aklųjų mokyklos direktorius Frankas H. Hallas sukūrė brailio rašto mašinėlę, kurią palankiai įvertino dauguma ja besinaudojusių žmonių.

Daugelyje ankstesnių modelių popieriaus lapas būdavo ne užsukamas ant volelio, bet įdedamas į horizontalų rėmelį. Spausdinimo galvutė judėdavo popieriaus paviršiumi. Kituose modeliuose naudoti popieriaus juostelių rulonėliai, tačiau buvo nepatogu tuos rulonėlius laikyti ir skaityti juose parašytą tekstą. F.H. Hallo su-

kurta mašinėlė buvo tokios pat formos kaip mechaninė reginčiųjų rašomoji mašinėlė, tik su šešiais klavišais. 27,5 cm pločio popieriaus lapas joje buvo sukamas ant volelio. Šis modelis išliko populiarus visą XX a. pirmąją pusę.

XX a. pradžioje pagal Perkinso aklųjų mokyklos užsakymą gamintos kelių modelių brailio rašto mašinėlės, panašios į F.H. Hallo modelį. Jos turėjo įprastą rašomąsias mašinėles panašias klaviatūras ir judančias kariatėles. Kadangi detales mašinėlėms gamino skirtingi meistrai, leistini detalių nuokrypiai skirdavosi, mašinėlės dažnai gesdavo. Mašinėlių korpusai neretai nuo smūgio suskildavo, nes jie būdavo gaminami iš ketaus. Rašant mašinėlės keldavo didelį triukšmą. Be to, dar ir brangiai kainavo.

1931 m. Perkinso aklųjų mokyklai pradėjo vadovauti dr. Gabrielis Farrellas. Naujasis direktorius buvo nepatenkintas Perkinso mokyklos brailio mašinėlių kokybe, todėl pasirašė įsakymą nutraukti jų gamybą. Direktorius tikėjo, kad ateis laikas ir Perkinso aklųjų mokykla gamins geras mašinėles. Tam reikalui reikia gero konstruktoriaus. Netrukus toks žmogus atsirado. Tai buvo darbų mokytojas Davidas Abrahamas.

Davidas Abrahamas (1896-1978) į Ameriką atvyko iš Anglijos, tiksliau, iš Liverpulio. Jis buvo Pirmojo pasaulinio karo dalyvis, priklausęs Karališkosioms oro pajėgoms. Po demobilizacijos dirbo šeimai priklausiusioje laiptų turėklų gamybos įmonėje, parengė brėžinius staklėms, šlifuojančioms medinius tašelius. Su šeima jis persikėlė į Jungtines Valstijas, bet prasidėjo didysis ekonomikos nuosmukis. Nors buvo puikios kvalifikacijos specialistas, D. Abrahamas buvo priverstas dirbti bet kokią atsitiktinį darbą.

1930 m. pradžioje, Abrahamas, triūsdamas prie kelio tiesimo netoli Perkinso aklųjų mokyklos, pastebėjo skelbimą. Kitą dieną užėjo į mokyklą, paprašė darbo - jam pasiūlė medžio darbų mokytojo vietą. D. Abrahamas buvo geras dailidė ir sumanus mechanikas. Savo išradinimu jis sudomino viršininką, o šis mokyklos direktoriui Gabrieliui Farrellui parekomendavo, kad Abrahamas sukurtų naują brailio rašto mašinėlę. Meistras sutiko imtis sunkios užduoties. Jis dirbo laisvu nuo pamokų laiku. Tikrindamas, ar teisingu keliu eina, beveik apsigyveno dirbtuvėse mokyklos rūsyje. Po kelių atsiskyreliško darbo metų, 1941 m., Abrahamas galop pristatė mašinėlės prototipą aklųjų mokyklos vadovybei. Prototipo dizainas iš esmės nesiskyrė nuo iki šiol gaminamo klasikinio modelio.

Mašinėlė „Perkins Braille“ lengva naudotis. Klavišus spausti taip lengva, kad net vaikai arba silpnų pirštų suaugusieji gali rašyti mašinėlėje be vargo. Mašinėlė patvari, ją sunku sudaužyti, ji veikia daug tyliau nei kitos panašios mašinėlės. Popierių įdedamas paprastai ir greitai, intervalų nustatymo mechanizmas taip pat veikia sklandžiai, jį lengva įjungti. Kai rašantis pasiekia popieriaus lapo apačią, mechanizmas neleidžia lapui iškristi. Intervalai tarp eilučių nustatomi taip tiksliai, kad, į mašinėlę įdėjus prieš tai išspausdintą tekstą, į reikiamą langelį galima įspausti trūkstantį tašką tiksliai ten, kur reikia, nesugadinant parašyto darbo. Brailio rašto mašinėlė neturi išsikišančios kariatėlės ar kitų dalių, nes spausdinimo galvutė yra kor-

puso viduje ir juda virš popieriaus. Dėl šių savybių mašinėlė „Perkins Braille“ yra patikima, ją paprasta naudotis, todėl nestebina, kad iki šių dienų rinkoje ji neturi sau lygių.

Deja, masišką mašinelėlių gamybą reikėjo atidėti, nes šalyje visos medžiagos ir gamybos priemonės buvo skirtos karo reikalams. Pasibaigus Antrajam pasauliniam karui, Perkinso aklųjų mokyklos patikėtiniai nutarė remti tūkstančio brailio rašto mašinelėlių gamybą. Tačiau jas pradėti gaminti buvo labai sunku. Viskas užsitęsė. Pirmoji masinės gamybos mašinėlė pasirodė tik po penkerių metų.

„Howe Press“ spaustuvė, įskaitant dirbtuves, kuriose buvo numatyta gaminti mašinelės, buvo įsikūrusi pietinėje Bostono dalyje, ankštose, nepritaikytose patalpose, tolokai nuo Votertauno miesto, kur iki šiol veikia Perkinso aklųjų mokykla. Pirmasis dalykas, kurį reikėjo išspręsti prieš pradėdant gaminti mašinėlę, buvo toks - reikėjo perkelti dirbtuves į Perkinso aklųjų mokyklos teritoriją. Tai ir buvo padaryta - paruoštos naujos patalpos, uždarytos senosios dirbtuvės, naujos buvo įrengtos Votertaune.

Konstruktorius D. Abrahamas dažnai su pasididžiavimu sakydavo, kad mašinėlėje tikslių detalių yra daugiau nei rankiniame laikrodyje. Siekiant detalių gamybos tikslumo dar keletams metams atsidėjo naujųjų mašinelėlių gamybos pradžia. Be to, vis dar buvo sunku gauti reikiamų medžiagų, nes buvo pokaris. Procesą lėtino ir D. Abrahamo perfekcionizmas - jis reikalavo, kad būtų išbandyti įvairūs gamybos ir

surinkimo būdai, reiškė nepasitenkinimą tol, kol neįsitikindavo suradęs geriausią būdą ir atrinkęs geriausias medžiagas.

Kai Perkinso aklųjų mokyklos patikėtiniai nutarė pagaminti tūkstantį mašinėlių parduoti, nebuvo jokios garantijos, kad mašinėlės žmonės pirks. Daktaro Waterhouse'o, tuometinio „Howe Press“ spaustuvės vadovo, uždavinys buvo jas išreklamuoti. 1946-1950 metais jis važinėjo per konferencijas po visą šalį, rodė prototipą - daugiausia mokytojams ir mokiniams. Visi, išbandę mašinėlę, labai gerai ją įvertino, todėl naujųjų mašinėlių gamyba buvo pradėta turint 1500 užsakymų.

Tačiau vis tiek tai buvo labai rizikingas finansinis sprendimas. Pasak dr. Waterhouse'o, „buvo bent trys dalykai, kuriuos turėjome įveikti. Pirmas - mašinėlės kaina; kol mes nebuvo pagaminę bent kelių mašinėlių, negalėjome būti tikri, kad teisingai apskaičiavome gaminio kainą. Jos paprasčiausiai galėjo būti per brangios. Antras - skirtumas tarp serijinių gaminių ir vadinamųjų „rankų darbo“ prototipų: serijiniu būdu gaminamos mašinėlės galėjo būti prastesnės, todėl naudotojai būtų likę nepatenkinti. Trečias - rinkoje per tą laiką galėjo pasirodyti ir kitų gamintojų kokybiškos mašinėlės. Tie dalykai būtų sužlugdę mūsų verslą.“

Kol pirmosios mašinėlės pasiekė vartotojus, „Howe Press“ spaustuvė jau buvo išleidusi daugiau kaip pusę savo kapitalo, sukaupto iš dotacijų. Tačiau rizikinga investicija pasiteisino. Nuo tos dienos, kai rinkoje pasirodė nauja brailio rašto mašinėlė, spaustuvė vos spėjo suktis, kad pakankamai greitai patenkintų paklausą.

Mašinėlė sėkmingai pasiekė ir mūsų laikus. 2008 m. rudenį Perkinso aklųjų mokykla oficialiai pristatė naujos kartos „Perkins Brailier“ mašinėlę, sukurtą šiuolaikiškai perprojektavus klasiškinę šio tipo mašinėlę. Dizainerių grupei vadovavo generalinis įmonės „Perkins Products“ direktorius Davidas Morganas. Darbe jie rėmėsi vartotojų apklausomis ir moksliniais tyrimais, atliktais JAV, Indijoje, Meksikoje, Malavyje ir Pietų Afrikoje. Rašant su naująja mašinėle, reikia mažiau fizinės jėgos, ji lengvesnė, ne tokia triukšminga. Pagrindinės funkcijos ir patvarumas liko tokie patys. Naujos kartos „Perkins Brailier“ turi taškų ištrynimo klavišą, popieriaus dėklą korektūrų skaitymui palengvinti, skaitomos vietos atžymą ir integruotą rankeną prietaisui nešti. Naujosios mašinėlės spalvą galima rinktis iš žydros, avietinės ir tamsiai mėlynos spalvos.

2012 m. visuomenei pristatyta išmanioji brai-

lio rašto mašinėlė „The SMART Brailier“. Jos autorius - tas pats Davidas S. Morganas. Mašinėlėje išlaikytas „naujosios kartos brailio rašto mašinėlės“ naudojimosi paprastumas. Atsirado rašytinio teksto vertimo į balsą programinė įranga (yra garso sintezatorius ir skaitmeninis vaizdo ekranas). Todėl mašinėlė gali naudotis ir aklieji, ir regintieji. Bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai ekranėlyje mato tekstą reginčiųjų raštu, kurį brailio raštu rašo akli mokiniai. Rašant brailio raštu, mašinėlė balsu atkartoja, kas rašoma, todėl lengviau ištaisyti klaidas. „The SMART Brailier“ galima rašyti daugiau kaip dešimčia kalbų ir brailio abėcėlių, tarp jų yra anglų, arabų, prancūzų, vokiečių, italų, portugalų, lenkų, rusų ir turkų kalbos.

Šiandien kiekvienas, turintis prieigą prie kompiuterio, gali labai greitai išsispausdinti tekstą brailio raštu, naudodamasis specialia programine įranga ir brailio rašto spausdintuvu. Yra elektroninių brailio rašto užrašinių, jos labai lengvos, patogios nešiotis. Kodėl vis dėlto mechaniniai rašymo brailio raštu prietaisai tokie paklausūs? Atsakymas - pastovumas, patikimumas ir paprastumas. Jungtinėse Amerikos Valstijose dauguma aklų žmonių namuose turi „Perkins Brailier“ mašinėlę, kuria naudojasi savo reikmėms, kai reikia kažką užsirašyti. Taigi, nors amerikiečiai naudojasi mechaninėmis mašinėlėmis, jie turi ir šiuolaikiškų prietaisų. Mokykloje už brailio rašto mašinėlę nėra nieko geresnio, todėl neregiai mokiniai jomis naudojasi visame pasaulyje.

Besivystančiose šalyse brailio rašto mašinėlės yra nepaprastai reikalingos neregiam, kad šie išmokyti rašto, įgytų išsilavinimą, rastų darbą. Mechaninės mašinėlės ypač populiarios ten, kur nėra patikimo elektros energijos šaltinio. Perkinso aklųjų mokykla kartu su Konrado N. Hiltano fondu dovanoja brailio rašto mašinėles sunkiai finansiškai besiverčiančioms mokykloms. Turėdami brailio rašto mašinėles, vaikai išmoks ta skaityti ir rašyti brailio raštu, todėl į darbo rinką patenka raštingi, savarankiški nematantys žmonės. Mašinėlės „Perkins Brailier“ ne tik padeda kovoti su neraštingumu, bet ir su aklųjų nedarbu Indijoje, Brazilijoje ir Pietų Afrikoje. Ten brailio rašto mašinėlių surinkimas yra tapęs daugelio aklųjų pragyvenimo šaltiniu. Brailio rašto mašinėlės šiose šalyse galima įsigyti mažesne kaina, nes jos surinktos vietoje, be to, mašinėlių surinkimas sukuria darbo vietas tiems, kurie kitaip sunkiai rastų darbą.

Parengė Audronė GENDVILIENĖ

POZITYVUMO IR PASITIKĖJIMO SAVIMI PUOSELĖJIMAS

Visuomenėje vis dar pastebimas prieštarin- gas požiūris į negalią turinčius žmones. Esama neteisingų įsitikinimų, nuostatų, kurios ne tik neleidžia į negalią pažvelgti plačiau, bet ir apriboja neįgalaus žmogaus integraciją į visuome- nę, suvokiama, kad ir jis, nematantis, yra vertin- gas, gali pasiekti savo tikslų. Profesorius J. Ruš- kus išvelgia požiūrio problemą ir teigia, kad in- dividualus ir visuomenės požiūris vis dar ma- žai reflektuojamas ir priimamas kaip objektyvi ir nekintanti tiesa. Požiūris turi lemiamą vaid- menį priimant sprendimus, bendraujant su ki- tais žmonėmis. Nuo to, kaip vertiname vieną ar kitą reiškinį, priklauso, kaip elgiamės.

Toliau pateikiama Holly Scott Gardner viena- me interneto tinklalapyje aprašyta patirtis. Au- torė pasakoja, kaip tėvų palaikymas ir jų požiū- ris į negalią, aplinkinių švietimas padeda aklam vaikui užaugti gerai save vertinančia, savimi pa- sitikinčia, oria asmenybe.

* * *

Užaugau žaisdama futbolą, pešdamasi su sese ir skaitydama visas knygas, kurias tik ga- lėjau paimti į rankas. Mano vaikystė nebuvo to- bula, nes daugeliu atvejų buvo skausmingos patirties. Į aklumą mano tėvai niekada nežiūrė- jo kaip į tragediją ar į kažką, dėl ko reikėtų ner- mauti, - tai buvo tik dar vienas mano ypatumas.

Kiek žinojau, akli suaugę žmonės studijavo universitete, gavo darbus ir sukūrė šeimas. Ne- suvokiau, kad visuomenė nesitiki to ir iš mūsų, aklyjų. Mano tėvai ugdė atsakomybę už savo elgesį, tikėjosi, kad aš pasieksiu tų pačių tikslų kaip mano sesuo. Mudviejų stiprieji būdo bruo- žai skyrėsi, bet mudvi buvome vienodai augi- namos ir ugdomos. Požiūris į save pasikeitė ta- da, kai sutikau kitus aklius žmones. Tada supra- tau, kad jie buvo auklėjami kitaip nei aš. Man nebuvo ribojama laisvė - jos jie net negalėjo įsi- vaizduoti. Mat mano tėvai tikėjo, kad galiu pa- siekti viską, ko noriu.

Tėvai pasirūpino, kad galėčiau skaityti brai- lio knygas, penkerių metų pradėti savarankiš- kai naudotis kompiuteriu. Niekada nebuvau nuo kažko priklausoma. Jei reikėdavo surasti kokios informacijos, ką nors sužinoti, dariau tai pati. Tai buvo labai naudinga - turėjau galimybę daug sužinoti apie platų pasaulį. Mano žinios nebu- vo „perfiltruotos“, tai yra jos nebuvo tai, ką, kitų nuomone, aklas vaikas turi žinoti. Aš pati nau-

dojau savo gebėjimais, pati siekiau surasti at- sakymus į visus man kilusius klausimus. Tokią nuostatą palaikė ir mano tėvai - jie visada skati- no mane būti smalsia ir savarankiška. Nebijo- jau tyrinėti - žinojau, kad vis vien ką nors atra- siu.

Jei turėčiau galimybę ką nors pakeisti savo gyvenime, būtų labai mažai, ką norėčiau keisti. Vienas iš tokių dalykų - naudojimasis baltąja lazdele. Nors turėjau orientacijos ir mobilumo užsiėmimų nuo ankstyvo amžiaus, niekada ne- sivarginau, tai yra išeidavau iš namų be balto- sios lazdelės. Laikiau ją gera priemone, bet bu- vau įsitikinusi, kad niekas neprivers manęs ja naudotis. Dabar suvokiu: baltoji lazdelė, vaikui paduota nuo mažens, gali suteikti kur kas dau- giau laisvės. Vaikas, kuris auga naudodamasis lazdele, supras naudą, kurią ji teikia. Būtent laz- delė gali padėti tapti nepriklausomam gerokai anksčiau. Be to, ji gali padėti užmegzti lygia- verčius santykius su bendraamžiais - o ne vien priklausyti nuo jų.

Aplinkinių žmonių reakcija man darė neigia- mą įtaką - privertė jaustis nepatogiai dėl savo aklumo. Pradėjau suprasti, kad mano gebėjimai dalyvauti vienoje ar kitoje veikloje priklauso nuo to, kaip kiti žiūri į mane, o ne nuo to, ką iš tikrųjų galiu. Kai kurie mokytojai paskatino mane iš- mokyti naujų įgūdžių, siekti sėkmės. Kiti mane privertė jausti gėdą, išskyrė mane, kaip turinčią mažiau gebėjimų, - netgi sužinoję, ką galėčiau padaryti. Kovoju su savimi gana ilgai - norė- jau įveikti neapykantą ne tik sau, bet ir manęs nesuprantančiam pasauliui. Maniau, kad nenu- sipelniau gyventi, - ne todėl, kad tuo tikėjau, bet todėl, kad norėjau būti lygi su kitais bendraam- žiais. Žinojau - to niekada nebus. Tokios mintys kenkė man pačiai.

Iš manęs dažnai buvo atimama galimybė rinktis - taip nutikdavo dėl mano aklumo. Ne aš pati nusprenddavau, su kuo sėdėti, - suaugusieji paimdavo mano ranką ir priversdavo sėsti ten, kur jie norėdavo. Jiems nebuvo svarbu, kad pro- testuodavau. Buvau neįgalus vaikas - tai reiškė, kad negalėjau rinktis kaip sveikasis. Laimei, tėvai sakė - taip neturi būti. Jie teigė, kad galiu priimti sprendimus, turiu tokią pat teisę daryti tai, ką daro mano matantys bendraamžiai. Toks tėvų požiūris padėjo man jaustis drąsiai, atvirai pasakyti kitiems, kaip jaučiuosi, kai su manimi

būdavo elgiamasi netinkamai.

Vaikai visada stebi savo tėvų veiksmus - patys elgiasi taip pat. Jei tėvai žvelgs į aklą vaiką pozityviai, pasitikės jo gebėjimais, vaikas irgi save vertins teigiamai. Pasaulis neabejotinai mažina ir aklo vaiko, ir tėvų lūkesčius, bet tėvai gali laikytis visai kitokio požiūrio ir įrodyti, kad jų vaikai, netgi turėdami negalią, yra pajėgūs daug ką padaryti. Jei neįgalūs vaikai turi brolių ir seserų, padalinkite namų ruošos darbus. Tikėkite, kad jūsų aklas vaikas prisidės prie šeimos gerovės, taip pat daug ko išmokys jus.

Nepaisydama to, kaip su manimi elgėsi aplinkiniai, niekada neabejojau savo gebėjimais. Užaugau tikėdama, kad akli žmonės sėkmingi, - tėvai niekada neleido galvoti kitaip. Aklumas buvo gana nereikšmingas mano gyvenimo faktas, o ne šešėlis, kybaš virš mūsų, nulemiantis bet kokį pasirinkimą. Tokia nuostata padėdavo man įveikti gėdą, kurią išgyvendavau ne kaip savo, o kitų diegiamą jausmą. Galop supratau: tai visuomenės problema - ne mano, man viskas gerai. Jei būčiau neturėjusi gebėjimų rūpintis savimi, keliauti ir gyventi gyvenimą taip, kaip norėjau, būtų buvę daug sunkiau.

Holly Scott Gardner teigia, kad geriausias dalykas, kurį gali tėvai padaryti rūpindamiesi sa-

vo vaikais, - tai tikėti jais, tikėti jų sėkme. Reikia vertinti vaikų nuomonę, suteikti galimybę priimti sprendimus, išmokyti reikiamų įgūdžių, po to džiaugtis savo vaikų sėkme. O sėkmė tikrai aplankys.

Negalią turintis žmogus, tiek pats būdamas aktyvus, tiek visuomenės įjungiamas į įvairias sferas, nepraranda savo orumo ir tapatumo. Geranoriškai priimdama aklą, visuomenė daro didelę įtaką neįgalaus žmogaus pasitikėjimui savimi, geram savęs vertinimui, saugumui. Viena iš pagrindinių kiekvienos bendruomenės užduočių yra suteikti kiekvienam asmeniui galimybę išreikšti stiprybes ir užgniaužti silpnybes. Svarbu padėti ne tik neįgaliajam, bet ir jo šeimai. Turėtų būti siekiama padėti ne tik neįgaliajam būti aktyviam, bet ir jo aplinkos žmonėms (specialistams, tėvams, draugams). Reikia padėti tokiems žmonėms įsilieti į bendruomenę, organizaciją, reikia pažinti jų poreikius, lūkesčius. Turi būti visokeriopa parama neįgaliajam. Profesorius J. Ruškus teigia, kad negalia dažniausiai tėra tik gretutinis asmens aspektas. Tai neretai jokia kliūtis žmogaus gyvenime. Priešingai, tai yra šeimos ar bendruomenės džiaugsmo, unikalios asmens savarankiškumo, saviraiškos ir orumo prielaida.

DĖMESIO!

LIEČIAMŪJŲ KNYGŲ KONKURSAS

Skelbiamas 2017 m. tarptautinis liečiamųjų knygų „Typhlo & Tactus“ konkursas

Prancūzijos ne pelno siekianti organizacija „Les Doigts, qui Rêvent“ kviečia kurti liečiamąsias knygutes, skirtas akliems ir silpnaregiams 3-12 metų vaikams, ir dalyvauti konkurse. Nugalėtojai bus apdovanoti prizais, o knygos bus išleistos Europos šalių ir kitomis pasaulio kalbomis.

Konkurse gali dalyvauti sutrikusios regos vaikų tėveliai, mokytojai, draugai, dailininkai ir rankdarbių mėgėjai.

Lietuvoje sukurtas knygas tarptautiniam konkurso etapui atrinks Lietuvos aklųjų bibliotekos direktorės sudaryta komisija. Tai šios srities profesionalai, žmonės, gerai mokantys brailio raštą, išmanantys tiflografiką. Penkios atrinktos geriausios knygos bus išsiųstos į Dižoną (Prancūzija). Čia 2017 m. spalio mėnesį ir paaiškės tarptautinio konkurso nugalėtojai.

Džiugu, kad mūsų šalies autorių darbai šiame konkurse ne kartą buvo pastebėti: 2009 m. Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijos studen-

tės Editos Cvirkaitės knyga „Avytė“ ir studentės Alionos Bobin knyga „Arklys“ laimėjo trečiąją vietą, 2013 m. šios kolegijos studento Žyginto Čigo knyga „Ragai“ apdovanota diplomu, o 2015 m. diplomus skirtas Birutės Pečiūraitės-Baltuškienės knygai „Mažosios boružės pasakos“.

2017 m. „Typhlo & Tactus“ konkurso taisyklės ir patarimus, kaip gaminti liečiamąsias knygas, rasite Lietuvos aklųjų bibliotekos internetinėje svetainėje www.labiliblioteka.lt.

Sukūrę knygą, užpildykite paraiškos formą. Nuorodą į ją rasite Lietuvos aklųjų bibliotekos internetinėje svetainėje.

Knygos konkurse gali dalyvauti tik vieną kartą. Sukurtas knygas iki 2017 m. rugsėjo 1 d. prašome siųsti paprastu paštu:

Audronei Gendvilienei
Lietuvos aklųjų biblioteka
Skroblų g. 10,
LT-03142 Vilnius

Konkurso organizatoriaus
internetinė svetainė: www.tactus.org

PO LIETUVĄ SU BEATRIČE

Rasa KIUBERIENĖ
Renata TAROSAITĖ-MINKEVIČIENĖ

Pernai sukako 105-eri metai nuo dainininkės Beatričės Grincevičiūtės gimimo. Beatričė klausytojus žavėjo savo išskirtinio grožio balsu, ir, nepaisydama regėjimo negalios, per visą savo kūrybinį laikotarpį atliko ne vieną šimtą kamerinės muzikos kūrinių. Todėl B. Grincevičiūtės memorialinis butas - muziejus „Beatričės namai“ ir ištikimi dainininkės bičiuliai, susibūrę į labdaros ir paramos fondą, nutarė jos gimtadienį paminėti vietose, kurios reikšmingos ir brangios Beatričiai. Minėti nuspręsta kartu su bendruomenėmis ir jaunaisiais Juozo Gruodžio konservatorijos ir Mikalojaus Konstantino Čiurlionio menų mokyklos vokalistais. Tokia atminties sklaida artimesnė žmogui, turi edukacinę tikslą ir įprasmina talentingos dainininkės atminimą.

Birželio pradžioje vykome į Ilguvos dvarą - Beatričiai brangiausią ir mieliausią vietą pasaulyje. Pagaminome ir iškilmingai atidengėme atminimo lentą, skirtą dainininkei. Joje įspausti bajorų Grincevičių herbo ir brailio rašto ženklai. Likome patenkinti, nes šalia lenkų kompozitoriaus Emilio Mlynarskio pagerbta ir Beatričė. Dvi atminimo lentos greta.

Lapkričio kelionė vedė į Kauną. M. ir K. Petrauskų muziejuje vykęs prisiminimų vakaras - koncertas simboliškai sujungė kelias kartas: atlikėjai buvo jauni ir perspektyvūs J. Gruodžio konservatorijos mokiniai, o klausytojai - daugiausia senjorai. Beatričės labdaros ir paramos fondo pirmininkė Rasa Kiuberienė apibūdino dainininkės asmenybę ir pristatė šešias Beatričės draugų apie ją parašytas knygas.

Koncerto pabaigoje išgirdome B. Dvariono ir L. Stepanausko „Žvaigždutę“ - vieną iš svarbiausių Beatričės repertuaro dainų. Jaunos atlikėjos balse buvo juntamas jaudulys, bet jis skambėjo skaidriai, nuoširdžiai ir tarytum pakylėjo klausytojus aukštyn prie mėlyno dangaus...

Kaune pasisvečiavome Karo ligoninės gatvėje buvusiam gydytojo Juozo Nemeikšos bute. Jautėmės taip, lyg persikeltume į būtąjį laiką. Ponios Liucijos Černeckienės saugoma erdvė išlaikė praėjusio laiko dvasią: seni baldai ir knygos, ant sienų kabantys paveikslai bei nuo-

traukos ir malonius atsiminimus menančios smulkmenos lyg ir pačios savaime perteikia oraus bendravimo dvasią. Vienas iš įdomiausių istorinę atmintį saugančių daiktų - gydytojui J. Nemeikšai Juozinių proga Beatričės dovanota jos tėvų vestuvinė taurė (kita saugoma muziejuje), lyg slepianti paslaptį, kodėl ji buvo dovanota... Taurė stovi ant pianino, kuriuo skambino čia gyvenusi Beatričė.

Ankstyvą rytą pasukome į Sūduvos pusę. Ten mūsų laukė Vilkaviškio rajono Suvalkijos kultūros centro muziejaus darbuotojos Elenos Rupeikienės organizuota popietė ir susitikimas su Pajevanio bendruomene. Pakeliui Stolaukėlyje, prie kylančio kelio, eglaičių apsuptyje, stovi rusvas akmuo su baltu Beatričės bareljefu ir atminties tekstu. Prie memorialinio akmens lūkuriavo moksleiviai su gėlių puokšte. Prisimename ir pagerbiame dainininkės gimimo vietą. Vėliau erdvioje poilsio salėje moksleiviai supažindinami su dainininkės gyvenimo faktais, išskirtiniu talentu, asmenybės bruožais. Malonūs pašnekesiai su bendruomene išryškino jų pagarbą ir dėmesingumą garbiems kraštiečiams.

Nacionalinėje M. K. Čiurlionio menų mokykloje, Beatričės vardu pavadintoje salėje, koncertas subūrė net aštuoniolika jaunų atlikėjų ir jų mokytojų. Pakvietė ir daug mažų „čiurlioniukų“, kuriems teko sėdėti netgi ant grindų. Įvairaus amžiaus atlikėjai maloniai nuėtikė pasirinktu repertuaru, jame - ir jau minėta „Žvaigždutė“, dar kartą primindama susirinkusiems pirmą ir nepakartojamą šios dainos atlikėją. Muzikologas Edmundas Gedgaudas, kalbėdamas apie savo artimą bičiulę Beatričę, papasakojo apie jos darbą menų gimnazijoje ir bendravimą su vaikais.

Beatričės atminimo metus papuošė pačioje 2016-ųjų pabaigoje išleista knyga „Lietuvių liaudies dainos su Beatriče Grincevičiūte“, kurioje tekstai reginčiųjų ir brailio raštu, ir kompaktinė plokštelė su Beatričės įdainuotomis dainomis.

Dėkojame padėjusiems ir per visus praėjusius metus buvusiems kartu su Beatriče.

„ŠUO - GERIAUSIAS NEREGIO DRAUGAS”

Viktorija DARGUŽYTĖ

„Šuniui nusispjauti į gražias mašinas, pinigus, didelius namus. Šuniui vis vien, ar tu esi turtingas ar vargšas, protingas ar kvailas. Atiduok jam savo širdį ir jis tau atiduos savąją.” (Dž. Groganas).

Šuo - ne tik žmogaus sargas, bet ir bendražygis - draugas. Turbūt daugumai šie gyvūnai asocijuojasi su gerais išpūdžiais, jaukumu. Dėl savo mobilumo ir noro bendrauti su žmonėmis bei paklusnumo šunys tampa nepakeičiamais pagalbininkais. Nors regėjimo negalią turintiems asmenims labai gelbsti įvairūs elektroniniai prietaisai, techninės pagalbos priemonės, svarbų vaidmenį neregio gyvenime atlieka šunys vedliai. Šunį vedlį turintis neregys tampa savarankiškesnis, ne toks priklausomas nuo kitų. Vakarų Europoje populiarūs aklyjų pagalbininkai šunys vedliai, kaimyninėse šalyse jie taip pat ruošiami: Latvijoje parengta 20 šunų vedlių neregiam, Estijoje - 35. Lietuvoje šunys vedliai neruošiami. Tačiau Lietuvoje vis didesnio dėmesio sulaukia terapija su gyvūnais, ypač kaniterapija. Šios terapijos pagrindas yra asmens kontaktas su terapiniu šunimi - tai leidžia sukurti ypatingą ryšį tarp jų abiejų. Lietuvoje kaniterapija žengia pirmuosius žingsnius, tačiau jos laimėjimai nenuginčijami. Ši gyvūnų terapija neišgydo ligų, tačiau padeda reabilitacijos metu pasiekti geresnės fizinės, emocinės sveikatos, pagerinti asmens pažinimo bei socialinius įgūdžius, įgyti daugiau pasitikėjimo savimi naudojant tam tikras specialiai parengtų šunų savybes.

Besidomint, kuo šunys gali būti naudingi negalią turintiems žmonėms, kilo idėja parengti projektą „Šuo - geriausias neregio draugas”.

Pavasarij projektą pradėjome nuo susitikimo su terapiniais šunimis. Daugiau sužinojome apie kaniterapiją, šuns parengimą šiam darbui. Iš viso turėjome 10 užsiėmimų, kuriuose susidraugavome su kaniterapeutėmis Alva Survilienė ir Loreta Jurkuvienė bei jų augintinėmis (terapiniais šunimis) - berno zenenhundo veislės Lota ir kokerspaniele Kleopatra. Projekte dalyvavę žmonės taip pat galėjo užsiimti ir kita glaudžiai su kaniterapija susijusia veikla: pavyzdžiui,

apvelti muilo gabalėlį su šuns ir avies vilnos karšiniu ir jį dekoruoti. Iš šalies gal pasirodys, kad toks užsiėmimas keistas ir nepraktiškas, neracionalus - muilas ir šuns vilna. Iš tikrųjų yra kitaip: toks vilna apveltas muilo gabalėlis yra puikus suvenyras, o, be to, jį galima naudoti ir asmens higienai: sušlapintas muilas pradeda putoti, o baigus naudoti - išdžiūsta ir vėl tampa panašus į „šuniuką”. Iš miltų, druskos ir klijų mišinio žmonės lipdė įvairias figūras. Kai kuriems pavyko pasigaminti kaulo ar šuns formas primenančių žvakidžių.

Vienas iš klaidėdiečių vykdyto projekto tikslų buvo susipažinti su šunimis vedliais ir šiai tarnybai juos ruošiančiais žmonėmis. Todėl 50 klaidėdiečių grupė vyko į Rygą, kur savo darbo patirtimi apie šunų vedlių parengimą bei priežiūrą dalijosi kinologė Zaiga Klavina bei keletas šunų šeimininkų. Po susitikimo su šunimis vedliais tokį pagalbininką savo namuose panorė tu-

rėti ne vienas neregys. Kelionėje LASS Klaipėdos miesto ir rajono filialų nariai taip pat turėjo galimybę susipažinti su Rygos senamiesčiu. Pasak projekte dalyvavusių neregijų, žmonės nepajusti, kaip atėjo ruduo ir projektas baigėsi, reikia nenoromis atsisveikinti su jau draugais tapusiais terapiniais šunimis.

Pasiteiravę, kokia buvo neregiams, dalyvavusiems šiame projekte, nauda, sulaukėme vieno atsakymo: „Bendravimas tiek su terapiniais šunimis, tiek su šunimis vedliais suteikė daug įdomios ir naudingos informacijos ir, žinoma, gerų emocijų.“ Tiesioginis kontaktas su šunimis, galimybė paliesti, paglostyti, prisiglausti be baimės veikė raminamai, mažino įtampą. Projekte dalyvavę asmenys įgijo daugiau pasitikėjimo savimi, pagerėjo pažintiniai, socialiniai, bendravimo įgūdžiai.

Meilūs buvo prisiglaudimai prie mažosios Kleo ir atsargūs, tačiau kartu ir šilti apkabinimai, prisilietimai prie didelės Lotos, kuri savo ūgiu prilygsta dižiuliam pliušiniam žaislui. Ak, tos šypsenos neregijų veiduose, tas nuoširdus juokas, kai šuo palaižo rankas! Kai pamatai, kaip keičiasi žmogus, bendraudamas su terapiniais šunimis, supranti, kad to ir reikėjo. Reikėjo, kad kažkas padėtų bent trumpai pamiršti kasdienius rūpesčius. O šuo juk ir sutvertas būti šalia žmogaus, padėti jam, palaikyti kompaniją bei dovanoti neatlygintą draugystę. Tikimės, kad ši draugystė nenutrūks ir kad toliau bendradarbiausime.

Projektą „Šuo - geriausias žmogaus draugas“ finansavo LASS respublikinis socialinis fondas bei VŠĮ Klaipėdos ir Telšių regionų aklujų centras.

IŠ MŪSŲ KALENDORIAUS

BESIDALIJANTI DAINOMIS

Henrikas STUKAS

Virginija Gintilaitė gimė 1957 m. sausio 23 d. Slišuose, Šiaulių raj. Išduodant gimimo liudijimą buvo padaryta klaida. Iš tiesų V. Gintilaitė gimė šalia Slišų esančiame Vilaičių kaime. Mergaitė dienos šviesą matė tik keturis pirmuosius gyvenimo mėnesius. Vėliau Virginijai pasaulis aptemo. Tėvai iš paskutiniųjų stengėsi savo pirmagimei gražinti regėjimą. Operacija po operacijos. Deja, niekas negelbėjo. Mergaitė taip ir liko neregė. Iki šešerių metų Virginija augo Vilaičių kaime. Ten buvusiame dvaro kumetyne tėvai turėjo vieno kambario butelį. Nors mergaitė ir nematė, vis tiek ji buvo labai aktyvi. Mėgo žaisti su bendraamžiais. Deja, jiems greitai nusibodavo neregės draugija. „Šeimoje buvau vyriausias vaikas. Buvau smalsi. Man buvo viskas įdomu. Kaime neregiumi augti nelengva. Turėjau draugelį, tokį Arūnėlį. Mes su juo žaisdavome. Kai jis užpykdavo, iškart mesdavo sauja žemių man į akis. Kartais ir viena klajodavau po dvaro teritoriją. Ten būdavo iškastos duobės bulvėms laikyti. Aš, žinoma, į jas įkrisdavau. Tekdavo net pusdienį tupėti duobėje, kol kas nors išgirdęs mano riksmą ištraukdavo“, - pasakojo judrioji neregė.

Sulaukusi aštuonerių metų, Virginija 1965 m. pradėjo mokytis Kauno aklujų internatinėje mokykloje. Pirmieji mokslo metai buvo labai sunkūs. Mergaitė ilgėjosi namų. Ji nuolat naktimis verkė. Tas ilgesys trukdė mokslui. Netgi mokytoja Aldona Baltramiejūnienė suabejojo jos pro-

tiniais sugebėjimais. Į mokyklą atvažiavus tėveliui paimti dukros žiemos atostogų, mokytoja pasidalijo savo nuogastavimais. Grįžęs namo vyras abejonėmis pasidalijo su žmona. Virginija tėvų pokalbį girdėjo. Ji ilgai verkė ir nusprendė įrodyti, kad gali mokytis. Mergaitė, grįžusi iš namų mokyklon, pirmą lietuvių kalbos diktantą parašė be klaidų. Stengtis mokytis ragino ir klasės draugai. Virginijos klasėje mokėsi Valdas Sušinskas, Antanas Ruginis ir kiti. Klasėje buvo posakis: „Jei nenori mokytis - keliauk į kombinatą.“ Virginija pasakojo: „Mokykloje man buvo ne pyragai. Esu ir buvau stambaus sudėjimo, todėl turėjau ledlaužio „Lenino“ pravardę. Neišvengdavau ir patyčių. Buvau aktyvi visuomenininkė. Deklamavau eilėraščius, dainavau.“

Jau pradinėse klasėse pradėjo ryškėti Virginijos muzikiniai gabumai. Nuo pirmos klasės ji dainavo mokyklos chore. Vėliau dainavo mergaičių ansamblyje. Sulaukusi penkiolikos metų direktoriaus A. Baltramiejūno rūpesčiu mergina pradėjo lankyti LAD Kauno kultūros namuose dainavimo būrelį. Ją mokė žinoma dainavimo pedagogė Stasė Rapalienė. Prasadėjo pirmieji koncertai ir kelionės.

1975 m., Vilniuje pastačius naują aklujų ir silpnaregių mokyklą, V. Gintilaitė joje tęsė mokslą. Mokytojo P. Kvedaro raginama lankė Balio Dvariono vaikų muzikos mokyklą. Virginija svajoto tęsti muzikos mokslus. Stojė į konservatoriją, bet taip jau nutiko, kad egzaminų nebaigė laikyti.

1977 m. mergina grįžo gyventi į Šiaulius. Ten įsidarbino Gamybiniame mokymo kombinatė karūnkamščių ceche. Virginija greitai įsiliejo į Šiaulių neregijų kultūrinį gyvenimą. Dainavo vietiniuose kolektyvuose. Repetudama ir dainuodama neregė nepamiršo savo svajonės. 1978-1981 m. mokėsi Šiaulių aukštesniosios muzikos mokyklos solinio dainavimo klasėje. Virginiją priėmė iš karto į antrą kursą. Gabią merginą globojo tuometinis įmonės direktorius Juozas Džidolikas. Netgi bendrabutyje pastatė pianiną, kad Virginija galėtų groti.

Baigus mokslus, LAD Šiaulių kultūros namų direktorius Algimantas Vileikis pasiūlė Virginijai įkurti naują kolektyvą - liaudies dainų atlikėjų ansamblį. Aišku, ir jam vadovauti. Jaunoji dainininkė 1981 m. įkūrė naują kolektyvą. Taip prasidėjo V. Gintilaitės darbinė veikla, kuri tęsiasi jau trisdešimt penkerius metus.

Liaudies dainų kolektyvas 1989 m. tapo folkloro ansambliu. Vėliau folkloro ansamblis buvo pavadintas „Sedula“. „Iš karto tapome liaudies muzikos ir dainų atlikėjais. Dabartiniame an-

samblio repertuare skamba ne tik liaudies dainos. Mes dainuojame romansus, patriotines dainas. Turime nemažai įvairių programų. Prieš trisdešimt metų nebuvo daug folkloro ansamblių. Jie slėpdavo savo repertuarus. Man pačiai teko kaip skruzdei dainą po dainos kaupti. Tai dariau klausydama plokštelių, lankydamasi liaudies vakaronėse. Vėliau susipažinau su žmonėmis, kurie dalyvavo folkloro rinkimo ekspedicijose. Jie man leisdavo nusirašyti surinktas dainas. Dabar daugiausia dainuojame žemaitiškas liaudies dainas, o anksčiau dainavom viską. Turiu sukaupusi daugiau nei penkis šimtus liaudies dainų bei melodijų“, - pasakojo dainininkė.

Ansamblyje „Sedula“ V. Gintilaitė ne tik dainuoja, bet ir skaito eiles, groja akordeonu bei armonika.

Virginija savo laisvalaikio neįsivaizduoja be knygos, teatro ir koncertų. Ji tikra menininkė, kaip pati sako. Labiausiai nemėgsta ūkio darbų.

MINĖTINOS SUKAKTYS

Vasario 5-6 d. 2007 metais Helsinkyje vyko tarptautinė konferencija „Socialinės įmonės: lygiavertis darbas ir lygios verslo galimybės“. Joje dalyvavo apie 200 dalyvių iš 23 šalių. Lietuvai atstovavo UAB „Liregus“ direktorius, neįgalųjų socialinių įmonių asociacijos prezidentas Leonas Kirkilovskis.

Vasario 9 d. 1962 metais įvyko LAD Šiaulių tarprajoninės organizacijos pirmoji konferencija. Pirmuoju tarprajoninės valdybos pirmininku išrinktas Adolfas Venckevičius.

Vasario 13 d. sukanka 80 metų, kai gimė (1937) Stanislava Česnauskienė (Šaltytė), buvusi ilgametė Lietuvos aklųjų bibliotekos Šiaulių filialo vedėja, dviejų poezijos knygelių autorė.

Vasario 16 d. sukanka 70 metų, kai gimė (1947) Valerija Jukniuvienė (Šimašiūtė), pedagogė, nuo 1976 m. dirbusi Lietuvos aklųjų švietimo įstaigose.

Vasario 17 d. sukanka 80 metų, kai gimė Danutė Račiukaitienė (Šeškaitė) (1937) tifoldagogė, LASS veikėja.

- **sukanka 80 metų**, kai gimė (1937) Vladislovas Motiejūnas, žurnalistas, tifoldoginės literatūros vertėjas, straipsnių apie neregijus autorius.

Vasario 19 d. 1962 metais įvyko LAD Panevėžio tarprajoninės organizacijos pirmoji konferencija. Pirmuoju tarprajoninės valdybos pirmininku išrinktas Algirdas Paukštys.

Vasario 21 d. 1962 metais įvyko LAD Vilniaus tarprajoninės organizacijos pirmoji konferencija. Pirmuoju tarprajoninės valdybos pirmininku išrinktas Aleksandras Širiajevas.

Vasario 22-25 d. 2007 metais vyko tarptautinė Vilniaus knygų mugė. Tarp mugės dalyvių buvo ir VŠĮ „Brailio spauda“, leidžianti akliesiems skirtą žurnalą „Mūsų žodis“ ir literatūrą brailio raštu. Veikė „Mūsų žodžio“ vyriausiojo redaktoriaus Vytauto Gendvilo reljefinių piešinių paroda. Lankytojai galėjo brailio raštu užsirašyti savo vardą.

Vasario 25 d. 1962 metais įvyko LAD Kauno tarprajoninės organizacijos pirmoji konferencija. Pirmuoju tarprajoninės valdybos pirmininku išrinktas Valentinas Toločka.

- **2007 metais** vyko savivaldybių tarybų rinkimai. Juose kaip kandidatai dalyvavo 9 LASS nariai. Rinkėjų palankumas ir pasitikėjimas lydėjo tik vieną - šiaulietį Edvardą Žakarį.

Vasario 28 d. 1962 metais įvyko LAD Klaipėdos tarprajoninės organizacijos pirmoji konferencija. Pirmuoju tarprajoninės valdybos pirmininku išrinktas Anatolijus Klepikas.

Vasario 29 d. sukanka 85 metai, kai gimė (1932) Vladas Verbauskas, ilgametis Kauno ir Vilniaus aklųjų mokyklų matematikos mokytojas, LASS veikėjas. Mirė 2014 m.

DVI DEŠIMTYS KNYGŲ

2016 metais VšĮ „Brailio spauda“ įgyvendino du knygų brailio raštu leidybos projektus. Projektų dėka išleistos knygos perduotos Lietuvos aklyjų bibliotekai. Knygų sąrašė - lietuvių ir užsienio autorių kūriniai jaunimui ir suaugusiems. Poezijos gerbėjai galės patys savarankiškai skaityti Nacionalinės premijos laureato Sigito Gedos poezijos rinktinę „Sokratas kalbasi su vėju“. Išleistos dvi knygos apie gyvenimą Afganistane valdant talibams. Projektus iš dalies finansavo Lietuvos kultūros taryba.

SVEČIAVOSI „JONAVĖLĖ“

Gruodžio 13 dieną Prienuose lankėsi LASS Jonavos rajono filialo liaudiškos muzikos kapelela „Jonavėlė“. Renginyje dalyvavęs Prienų savivaldybės mero pavaduotojas Algis Marcinkevičius pasveikino visus su artėjančiomis šventėmis, pasidžiaugė gražia dviejų organizacijų draugyste. Šventėje skambėjo ir LASS Prienų rajono filialo vokalinio ansamblio „Puriena“ dainos.

PAS KAIMYNUS

Gruodžio 18 dieną Suvalkų (Lenkija) „Vienybės“ namuose įvyko Suvalkų lietuvių Kūčių vakarienė, kurioje dalyvavo ir Prienų aklyjų bendruomenės žmonės. Prieš vakarienę Švenčiausiosios Jėzaus Širdies bažnyčioje mišias laikė Elko vyskupijos vyskupas Jėzus Mazuras. Vakarienėje atvykusius iš Lietuvos pasveikino Lenkijos lietuvių draugijos Suvalkų skyriaus pirmininkė Onutė Virbylienė. Suvalkų mišrus ansambelis „Ančia“, vadovaujamas Vytauto Batvinsko, pagiedojo šventinių giesmių. Jų pagiedojo ir LASS Prienų rajono filialo vokalinis ansambelis „Puriena“.

**PASAULINEI
BRAILIO DIENAI**

Nuo 2001 metų pradėta minėti Pasaulinė brailio rašto diena. Ji įteisinta Pasaulio aklyjų sąjungos sprendimu penktojoje generalinėje asamblėjoje, įvykusioje 2000 m. lapkričio 20-25 dieną Melburne (Australija). Sausio 4 diena - aklyjų rašto kūrėjo Luji Brailio gimimo diena.

Su naujų technologijų atsiradimu kartu vyksta ir diskusijos dėl brailio rašto likimo. Nors jis ir integruojamas į kompiuterius, telefonus, tačiau

pasaulio aklyjų bendruomenei rūpestį kelia tai, kad daugelyje šalių vis mažiau investuojama į brailio rašto mokymą. Manoma, kad elektroninės ar garsinės knygos, ekrano skaitymo programos pakeis brailio raštą. Toks mąstymas būdingas ne tik išsivysčiusioms, bet ir ekonomiškai besivystančioms šalims.

Pasaulio aklyjų sąjunga - už kuo aktyvesnį brailio rašto vartojimą. Naujos technologijos yra geras dalykas, tačiau jos, kita vertus, turi skatinti ir brailio rašto vartojimą. Gausūs tyrimai liudija: turėję galimybę gerai išmokti brailio raštą, neregiai pasiekė kur kas geresnių rezultatų mokymosi procese ir darbinėje veikloje.

Pasaulio aklyjų sąjunga primygtinai rekomenduoja suteikti galimybę visiems akliems ar didelę regos negalią turintiems vaikams gerai išmokti skaityti ir rašyti brailio raštu. Šių įgūdžių juos turi mokyti gerai brailio raštą mokantys mokytojai.

Taip pat primygtinai rekomenduojama padaryti viską, kad reikalinga naujausia literatūra neregiamis būtų prieinama brailio raštu. Ši rekomendacija turėtų būti įgyvendinta šalyse, ratifikavusiose Marakešo sutartį.

**„OBJEKTAI,
KURIUOS GALIMA LIESTI 2“**

Pirmoji šiuolaikinės tekstilės paroda „Objektai, kuriuos galima liesti“ atidaryta 2001 m. spalio 20 dieną Janinos Monkutės-Marks muziejuje-galerijoje Kėdainiuose. Įvairių sričių menininkai parodoje pristatė įvairius tekstilės objektus, kuriuos galima buvo liesti, pasimatuoti, užsidėti, atsisėsti ir netgi atsigulti. Parodos idėją iškėlė tuometinė Janinos Monkutės-Marks muziejaus-galerijos kuratorė Karolina Jakaitė. Tekstilės sritis pasirinkta neatsitiktinai: šiuolaikinės tekstilės kūriniai dažniausiai tampa pirštų traukos objektais.

2016 metais Janinos Monkutės-Marks galerija paminėjo 15 metų jubiliejų. Ta proga atgavinta pirmosios parodos idėja. „Objektai, kuriuos galima liesti 2“ paroda veikė nuo 2016 m. lapkričio 11 d. iki 2017 m. sausio 7 d. Parodoje savo darbus pristatė 56 menininkai iš 12 šalių.

Šią parodą aplankė LASS Jonavos, Kėdainių, Ukmergės rajonų organizacijų filialų nariai, sostinės aklieji ir silpnaregiai, LASS kultūros komisijos nariai.

PASVALIEČIŲ NAUJIEJI

Sausio 11 dieną LASS Pasvalio rajono filiale surengta Naujųjų metų sutiktuvų šventė. Kiekvienas šventės dalyvis turėjo įvertinti, kokie jam buvo praėję metai. Ryškiausius metų organizacijos įvykius apžvelgė filialo pirmininkė Rasa Rimkūnaitė. Keliems aktyviausiems nariams įteiktos atminimo dovanėlės. Praėjusiais metais išmoktas dainas priminė ir padainavo LASS Pasvalio filialo mišrus vokalinis ansamblis „Va-tai-va“.

Susirinkusieji traukė burtus - šitaip žaismingai išsidalino įsipareigojimus visos organizacijos ir jos narių labai bei gerovei. Naujus organizacijos veiklos planus pristatė filialo pirmininkė R. Rimkūnaitė.

APDOVANOTI GARSINĘ VILNIŲ

Sausio 11 dieną Vilniaus rotušėje pasveikinti geriausi praėjusių metų sostinės sportininkai, treneriai, sporto renginių organizatoriai. Trylika laureatų pasveikino ir apdovanojo sporto sritį kuruojantis Vilniaus mero pavaduotojas Linas Kvedaravičius. Tarp apdovanotųjų yra ir auksinės golbolo rinktinės treneris Karolis Levickis. Jis - metų treneris. „Tikėti ir kovoti darbais, ne žodžiais“, - toks yra golbolo rinktinės trenerio Karolio Levickio šūkis. Sportininkų su negalia metų komanda - golbolo rinktinė. Visa ši rinktinė - sostinės sporto klubo „Šaltinis“ nariai.

Kiekvienos nominacijos nugalėtoji įteiktas dizainerės Dalios Pilkauskienės rankų darbo vienietinis prizas - pergalės pamatų plyta.

NAUJA TVARKA

Sausio 13 dieną LASS respublikiniame centre buvo kalbama apie naują, nuo šių metų sausio 3 dienos įsigaliojusią techninių pagalbos priemonių neįgaliesiems skyrimo tvarką. Pasikeitimus aptarė Techninės pagalbos neįgaliesiems centro metodinio skyriaus vedėja Dovilė Sabaliauskaitė.

Atsižvelgiant į žmonių su negalia organizacijų, taip pat ir LASS pageidavimus, padidintas techninės pagalbos priemonių asortimentas, papildytos asmenų grupės, galinčios įsigyti tam tikras priemones.

Svarbu yra tai, kad vaizdo sistemas (vaizdo didinimo įrenginius) iki 2017 m. kaip techninę pagalbą priemonę galėjo įsigyti tik studentai. Nuo šių metų tai padaryti galės visi silpnaregiai, kuriems jos reikalingos. Į techninės pagalbos priemonių sąrašą taip pat įtrauktos „skaitymo mašinos“ - įrenginiai, skenuojantys dokumentą reginčiųjų raštu ir perskaitantys jį balsu. Taip pat šiame sąrašė atsirado kalbantis cukraus kraujyje matuoklis.

Yra esminių pakeitimų gaunant kompensacijas už priemones, todėl ketinantiems jas įsigyti už savo lėšas reikėtų išsamiai susipažinti su nauja tvarka.

Išsamių paaiškinimų apie tvarkos pakeitimus rasite interneto svetainėje www.tpnc.lt.

LAUKIAME

Užsienio spauda informuoja, kad sukurtas planšetinis kompiuteris, skirtas akliesiems ir silpnaregiams.

Įmonė „Blitab“ jį pristatė neseniai Las Vegasuose įvykusioje parodoje „CES 2017“.

Planšetinis kompiuteris naudoja „Android“ operacinę sistemą. Prie jo prijungtas brailio rašto ekranas. Ekranas yra naujas - skystis spaudžia ekrano membraną, suformuodamas paviršiuje vaizdą iš taškų. Galima atvaizduoti ne tik tekstą, bet ir sudėtingesnę informaciją - žemėlapius, piešinius.

Iki šiol rinkoje egzistavo ekranai, kuriuose taškai „išlįsdavo“ talkinami pjezo elementų.

Naujasis planšetinis kompiuteris pakankamai kompaktiškas. Planuojama jo kaina - apie 500 JAV dolerių. Kūrėjai jau registruoja užsakyamus. Rinkai šį gaminį tikimasi pristatyti dar šią vasarą.

TIFLOHUMORAS

Antras pasimatymas:

- Aš nežinojau, kad tu nešioji akinius.
- Be akinių ir aš daug ko nežinojau.

- Kodėl vyrų akys mažos, o moterų - didelės?
- Moterų, kad galėtų stebėti vyrus. Vyrų - kad moterys nagais neiškabintų.

Sekmadienis. Tėtis su sūnumi svetainėje žiūri televizorių. Mama su dukra virtuvėje plauna lėkštes. Staiga pasigirsta dūžtančių lėkščių garsas.

- Mama, - sako patylėjęs sūnus.
- Kodėl tu taip manai? - klausia tėtis.
- Todėl, kad mama tyli.

SKALBIMO ATMINTINĖ

Giedrė REČIŪNIENĖ

Šiandien turbūt vargiai rastume namus, kuriuose nebūtų didžiosios pagalbininės - skalbimo mašinos. Skalbiant labai svarbu ne tik mašinos dydis, modelis ir išmanumas, bet ir tai, kaip ir kokiomis priemonėmis skalbiame.

Kas geriau - skalbimo skystis ar milteliai?

Iš tiesų, kaip sako žinovai, skalbimo kokybė didžia dalimi priklauso ne nuo skalbimo priemonių, o nuo tinkamos vandens temperatūros ir skalbimo trukmės. Skalbimas, kai vanduo sušyla iki 30 laipsnių ir skalbiama trumpai, vos pusvalandį, dažnai nuvilia. Jeigu skalbiame naudodami miltelius, tai vien jiems ištirpti reikia apie 15 minučių. Todėl patariama: geriau dėti mažiau miltelių, bet ilgiau skalbti, kad skalbiniai gerai atmirtų. Juk ne veltui anksčiau šeimininkės tai, ką turėdavo išskalbti, mirkydavo - užmerkdamo net iš vakaro, užtat be vargo ir išskalbdavo.

Skalbikliai skiriasi ne tik konsistencija, bet ir sudėtimi. Kurie geriau - birūs ar skysti? Birūs labiau dirgina odą ir kvėpavimo takus ir, kaip minėjau, užtrunka, kol ištirpsta. Patogiau naudoti skystąsias skalbimo priemones. Jos greičiau tirpsta ir pasiskirsto vandenyje. Be to, skystosios skalbimo priemonės geriau išsiskalauja, mažiau dirgina odą ir kvėpavimo takus. Jos patogiai dozuojamos dangteliais.

Šiandien itin patogi skalbimo priemonė - kapsulės, ypač jei yra problemų bandant suvokti, kaip ir kiek skalbiklio dėti į skalbyklę. Pakanka įmesti į skalbimo mašinos būgną 1-2 kapsules (reikia žiūrėti, ar labai nešvarūs skalbiniai) ir palikti skalbtis. Kapsulės gerai tirpsta vandenyje ir nepalieka ant audinio skalbimo žymių.

Jei ant drabužio ar staltiesės yra dėmė, prieš dėdami į skalbyklę, užpilkite ant jos šiek tiek tos pačios skystos skalbimo priemonės arba dėmių valiklio ir palikite 10 minučių. Be to, riebalų dėmes puikiai pašalina bespalvis indų ploviklis, raudonojo vyno - rūgštis.

Jei skalbiniai labai susidėvėję ar nematote, bet žinote, jog yra dėmių, pamerkite juos bent porai valandų specialioje priemonėje - visuose prekybos centruose tikrai rasite.

Atminkite: didesnis skalbimo miltelių ar skysčio kiekis negarantuoja švaresnių skalbinių. Todėl skalbiklio naudokite tiek, kiek rekomenduojama. Jei naudosite skalbimo priemonės per daug, vanduo labai suputos ir blogiau išsiskalauja skalbiniai. O jei per mažai - drabužiai liks nešvarūs.

Labai svarbu parinkti tinkamą skalbimo temperatūrą (tai priklauso nuo skalbiamų drabužių pluošto). Švaresniai skalbiniai išsiskalbia esant didesnei temperatūrai.

Tačiau nepamirškite - vilnonius drabužius skalbiame tik esant mažesnei, tai yra 30 laipsnių temperatūrai, ir būtinai su vilnai skirta skysta skalbimo priemone, tuomet neteks iš skalbimo mašinos ištraukti „siurprizo“ - dvigubai mažesnio megztuko.

Elementarus skalbimas trunka apie pusantros valandos: skalbimas, du skalavimai, gręžimas ir galbūt džiovinimas.

Nepakraukite skalbyklės būgno. Geriau puse kilogramo mažiau negu per daug. Nekreukite į skalbyklę sulankstytų skalbinių - blogiau išsiskalbs. Prieš skalbdami drabužius išpurtykite ir būtinai patikrinkite kelnių, švarkelių kišenes, pažiūrėkite, ar jos tuščios. Smulkius skalbinius sudėkite į specialų skalbimo maišelį. Patogiau bus surasti visas kojines ar kitus smulkesnius daiktus.

Skalbdami spalvotus skalbinius, naudokite servetėles, skirtas apsaugoti skalbinius nuo nusidažymo. Tai labai paprasta: tiesiog kartu su skalbiniais įmeskite ir vieną servetėlę, kuri sugers nekokybiško audinio dažus, jei toks drabužis pasitaisys. Be to, visada apsidrausite, būsite tikri, kad jūsų drabužiai nepakeis spalvos.

Ar naudoti minkštiklį - jūsų pasirinkimas. Nenaudojant minkštiklio, išskalbti drabužiai būna kietoki. Be abejo, dėl to gali būti kaltas kietas ir kalkėtas vanduo. Skalbimo priemonės - šarminis produktas, o minkštiklis - rūgštinis, todėl neutralizuoja skalbiklio likučius, audinį suminkština, padaro jį kvapnesnį. Yra ir bekvapių minkštiklių.

Nepamirškite, kad gerai išskalbtume ir kad ilgiau galėtume naudotis skalbykle, retsykiais reikia valyti ir skalbimo mašiną. Apie kalkių nuosėdas jau girdėjome visi, bet kad skalbyklei gali kenkti užterštas filtras - turbūt ne. Filtras yra apatinėje skalbimo mašinos dalyje, jame kaupiasi visos šiukšlės. Kad jį išvalytume, reikia filtrą atsukti, išimti ir gerai nuplauti. Pamatysite, kas čia kaupiasi.

Taip pat būtina valyti gumas, esančias aplink skalbimo mašinos duris. Ten irgi dažnai kaupiasi visokia smulkmė, įvairūs daikteliai, kurie nebuvo išimti iš kišenių prieš skalbiant. Gumines detales valykite sausai po kiekvieno skalbimo. Taip nesusidarys pelėsių, kurie ne tik kenkia skalbyklei, bet yra pavojingi ir sveikatai. Po skalbimo mašinos duris reikia palikti šiek tiek pravertas. Būtina valyti skalbimo milteliams skirtą skyrelį - būtent čia ir kaupiasi kur kas pavojingesnės sveikatai bakterijos ir grybeliai.

Šią detalę reiktų išimti ir labai kruopščiai išvalyti su unitazo valikliu. Darykite taip: detalę panardinkite į indą su vandeniu, kuriame įpilta valymo priemonė, ir palaikykite 1-2 valandas. Taip pašalinamos visos pavojingos nuosėdos ir bakterijos.

I virš. - ŽIEMOS VAKARĄ. BFL nuotr.

IV virš. - J. ČERMAK. VESTUVĖS JUODKALNIJOJE. Vytauto GUDONIO tekstas.